

Torsdagen den
16 mars 1978**Torsdagen den 16 mars**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

---

*Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret***§ 1 Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret**

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:65 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

I propositionen 1977/78:65 (försvarsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna de förslag till förändringar i arméns fredsorganisation som föredragande statsrådet hade förordat,
2. med ändring av sitt tidigare beslut godkänna att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola skulle vara lokaliserad till Göteborg samt
3. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att Sundsvalls luftvärnsregemente (Lv 5) läggs ned. Vidare föreslås att Skånska luftvärnsregementet (Lv 4) i Malmö flyttas till Ystad och där samordnas med Södra skånska regementet (P 7/Fo 11). Förslag läggs också fram om förläggning av Svea trängregemente (T 1) i Linköping till Livgrenadjärregementets (I 4/Fo 41) och Svea artilleriregementes (A 1) gemensamma etablissement i Linköping. Slutligen föreslås att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola (RMS) med ändring av tidigare beslut om lokalisering till Östersund även i fortsättningen skall ligga i Göteborg.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:426 av Bo Forslund (s) och Stig Olsson (s), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att Lv 5 inte lades ned förrän motsvarande sysselsättnings-tillfällen tillförsäkrades,

1977/78:427 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående direktiv till lantbruksnämnderna om markkompensation,

1977/78:536 av Martin Olsson m. fl. (c, m och fp), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att Lv 5 skulle behållas,

1977/78:537 av Åke Polstam (c),

1977/78:682 av Eric Holmqvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen med avslag på yrkandena i propositionen 1977/78:65 i skrivelse till regeringen gav till känna att Lv 4 borde bibehållas i Malmö samt att vid P 7/Fo 11 bibehölls eller utökades nuvarande utbildning såväl i Ystad som i Revingehed,

1977/78:1032 av Olle Aulin (m) och Joakim Ollén (m), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av utbildningsorganisationen för arméns förband i Skåne,

1977/78:1033 av Britta Bergström (fp) och Hans Petersson i Röstånga (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade att de i propositionen 1977/78:65 föreslagna förändringarna beträffande Lv 4 och P 7/Fo 11 fick anstå t. v. och att frågan blev föremål för ytterligare utredning,

1977/78:1035 av Stina Eliasson (c) och Per Stjernström (c),

1977/78:1040 av Birger Nilsson m. fl. (s),

1977/78:1041 av Rolf Rämgård (c) och

1977/78:1044 av Ulla Tillander (c), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att Lv 4 inte flyttades från Malmö.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande markfrågor skulle avslå motionen 1977/78:427,

2. att riksdagen beträffande nedläggning av Sundsvalls luftvärnsregemente med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1977/78:426 och 1977/78:536 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

3. att riksdagen beträffande organisationsförändringar i Skåne med bifall till propositionen samt med avslag på motionerna 1977/78:682, 1977/78:1032, 1977/78:1033 och 1977/78:1044 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

4. att riksdagen beträffande samlokalisering av förband i Linköping med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:537 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

5. att riksdagen beträffande lokaliseringen av artilleriets kadett- och aspirantskola skulle avslå motionen 1977/78:1035,

6. att riksdagen beträffande Älvdalens skjutfält skulle avslå motionen 1977/78:1041,

7. att riksdagen i övrigt godkände de förslag till förändringar i arméns fredsorganisation som föredragande statsrådet hade förordat,

8. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:1040 med ändring av sitt tidigare beslut godkände att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola skulle vara lokaliserad till Göteborg,

9. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Reservationer hade avgivits

1. beträffande vissa markfrågor av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motionen 1977/78:427 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

2. beträffande organisationsförändringar i Skåne av Eric Holmqvist(s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen, med anledning av motionerna 1977/78:1032 och 1977/78:1033 samt med bifall till motionerna 1977/78:682 och 1977/78:1044 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Stina Eliasson (c).

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! Jag vill allra först säga några ord om den reservation som Bengt Gustavsson, jag och övriga socialdemokratiska ledamöter har fogat till det här betänkandet och som gäller vissa markfrågor.

Vi finner det angeläget att riksdagen inte gör uttalanden som skapar något av ett nytt innehåll i gällande expropriationslag. Vi har därför inte kunnat ställa oss bakom det uttalande som görs i fråga om ersättningsmark.

Vi har naturligtvis absolut ingenting emot att man under förhandlingar – oavsett om det är försvarets representanter eller andra representanter för det allmänna som sköter förhandlingarna – så långt möjligt hjälper till så att markägarens, motpartens, intressen också blir tillgodosedda. Men att utpeka domänverket som den markägare som skall ställa upp och tillhandahålla bytesmark finner vi vara helt omotiverat.

I andra sammanhang har det ansetts att den kanske minst motiverade jordägargruppen utgörs av de personer som äger mark utan att själva bruka den. Det hade legat betydligt närmare till att den kategorin hade blivit utpekad.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

Jag övergår sedan till att behandla den reservation som jag ensam står för.

Organisationsförslaget drabbar Sundsvall och Malmö speciellt hårt. Uppfattningen att ett luftvärnsförband bör läggas ned har jag i och för sig inte någon anledning att bestrida. Men att det också skulle finnas ett annat förband, Lv 4, som ovillkorligen måste flytta ifrån sin stationeringsort finner jag svårförståeligt.

Luftvärnsskåren i Malmö kom till vid tiden för andra världskriget. Och den har genom åren, som kår och regemente, varit ett mycket uppskattat inslag i samhällsbilden i Malmö och i Skåne.

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Betydelsen av Lv 4 har inte varit lokalt avgränsad. En stor del av nuvarande personal vid andra luftvärnsförband har börjat sin bana i Malmö vid Lv 4. Rekryteringsläget har nämligen alltid varit gott vid detta förband. Utbildningen har också haft goda betingelser: bra övningsmark och ett ständigt gott befälsläge. Utbildningsmässigt har man kunnat nå goda resultat vid Lv 4. Och trivseln bland personal och värnpliktiga har varit god – det har jag kunnat konstatera under årens lopp, då jag vid skilda tillfällen besökt förbandet.

Jag vill från början säga att det är ostridigt att detta etablissemang i viss mån behöver rustas upp. Men kostnaderna är inte de som utredningen har talat om.

Så sent som för tre fyra år sedan hade jag som försvarsminister anledning att pröva ett förslag som då förelåg om att slå samman Lv 4 i Malmö och Lv 6 i Göteborg till ett förband i Halmstad.

Jag hade då anledning att ganska noga se på de här förhållandena, och jag besökte de båda förbanden. Det var då – det vill jag betona – en gemensam och mycket bestämd uppfattning hos överbefälhavaren, arméchefen och över huvud taget all militär sakkunskap att ett militärt förband i Malmö var av utomordentligt stor betydelse för den utsatta landsända som södra och västra Skåne utgör. Jag skall gärna citera de uttalandena om någon önskar höra dem, för jag tror att de är de kraftigaste uttryck som kan ha getts för att ett förband skall bibehållas.

Den noggranna prövning som gjordes ledde till – det var i samband med OLLI-organisationen – att man tog den ställningen att Fo-staben skulle flyttas från Malmö till Ystad. Det var delade meningar om detta. Det fanns de som hävdade att den borde vara kvar och anslutas till Lv 4. Avgörande var emellertid den meningen att man borde med större tillförsikt kunna lägga mobiliseringsuppgifterna på ett förband av den typ som P 7 representerar. Men lika självklart var då att Lv 4 skulle stanna kvar i Malmö, att man inte skulle röra på det i detta sammanhang.

Det var för mig mycket överraskande att utredningen så kort tid efter att denna fråga blivit så inträngande behandlad skulle återvända till tanken att flytta på detta förband. Jag var lika överraskad över att man skulle göra djupgående förändringar i P 7, som ju ändå är det förband som har landets bästa övningsfält bland de pansarförband vi har. Jag har också anledning att peka på hur man genom ett utomordentligt gott samarbete i Ystad mellan förbandet och kommunen har kunnat säkra för pansarutbildningen värdefulla områden.

Samspelet mellan de båda utbildningsplatserna i Ystad och Revinge har alltid varit bra. Både som försvarsminister och som ledamot av försvarsutskottet under de senaste åren har jag haft anledning att sätta mig speciellt väl in i förhållandena vid P 7 – vi ledamöter i utskottet har valt var sitt förband som vi följt upp och besökt några gånger under åren. Jag vågar påstå att det här förbandet framstår som ett av landets främsta regementen, med en mycket god förankring i det län det här gäller.

Malmöhus län har i dag de här båda regementena kvar sedan andra förband har lagts ned under årens lopp. Av länets mer än 4 500 värnpliktiga årligen är

det ungefär en fjärdedel som kan utbildas inom länet vid något av de här två förbanden. Andra får utbildas utanför länet; ett stort antal utbildas i Kristianstads län, andra vid Smålandsförbanden, men också på andra håll i landet genomgår värnpliktiga från Malmöhus län sin grundutbildning.

Fredsorganisationsutredningen har själv starkt betonat hur den tagit många hänsyn när det gällt att uttröna vilket förband som skulle kunna komma i fråga för nedläggning. Man säger sig ha gjort en mycket allsidig och noggrann utredning, så långt krafterna nu har räckt till. Men jag är ingalunda imponerad av det resultat man har kommit fram till.

Man har tydligen när det gäller Skåne resonerat så här: Det finns kaserner i Ystad som kanske skulle kunna utnyttjas ännu mer än i dag. Det finns tomma utrymmen, särskilt i Kristianstad, om man går till grannlänet. Skickar man i väg en del av den personal och flyttar en del av utbildningen som finns i Ystad i dag, skulle man ha möjligheter att där ta emot ett helt regemente. Och då skulle man slippa göra de reparationer som borde ske i Malmö.

Man skulle således kunna lägga ned i Malmö därför att det finns lokaler att tillgå vid förband på andra håll. Det här är en kortsiktig utgångspunkt för att bestämma lokaliseringen av ett förband, och jag tror också att det är en bedömning som kan leda väldigt fel.

I första hand borde man ha ställt den här frågan: Kan det inte vara på det sättet att detta förband ligger där det bör vara? Vad är det som säger att speciellt Lv 4 skulle vara ett sådant förband som bör flyttas från den placeringsort det har haft alltsedan sin tillkomst? Det borde ändå ha varit den första utgångspunkten att fråga vad det är för fel med verksamheten som den är i dag. Flyttning kostar pengar – och mycket mer än man brukar räkna med. Man bryter sönder en organisation för att skapa en ny. Man kommer att upptäcka att de lokaler, övningsanordningar och utrymmen som man har byggt upp för en viss verksamhet och ett visst ändamål inte utan vidare passar för annat.

De väldiga kostnader som kan uppkomma när man inte i förväg har studerat sambandet mellan materiel och lokaler kan jag illustrera med en mer skandalartad händelse för några år sedan. När Viggen började levereras och skulle köras in i hangarerna upptäckte man att stjärtpartiet var för högt. Det fanns inte möjligheter att ta emot planen någonstans. Det rörde sig om miljoninvesteringar som fick göras, därför att analyser inte hade gjorts i förväg.

Jag tror inte att vi skulle behöva befara någonting sådant, men det rör sig ändå om olika typer av materiel. Jag menar att man borde ha gjort helt andra förberedelser än de mycket schematiska beräkningar som är gjorda om de lokaltillgångar som finns. Man har egentligen bara gjort en mycket hastig bedömning av lokalresurserna. Man har inte närmare studerat användnings-sättet på de olika lokalerna och långt mindre gett sig in på att göra någon beräkning av kostnaderna för den mer omfattande flyttning av människor och materiel som det här gäller.

Jag vill erinra om att det blir mer och mer angeläget för oss att redan i förväg noggrant studera vad vi tänker göra. Vi har ju fått en lagstiftning om

*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

arbetsmiljö, och över huvud taget ställs helt andra krav i dag än tidigare. Jag tror att de pengar som man lägger ned på sådana studier i förväg är utomordentligt väl använda.

Utredningen har utöver det som jag har pekat på tydligen också haft en andra utgångspunkt, som man åtminstone kan anta har spelat en viss roll vid ställningstagandet. Man har menat att marktillgångarna i Malmö inte skulle vara tillfredsställande. Det är möjligt att utredningen kan ha varit vilseledd på denna punkt. Jag tycker inte att den har gjort sig särskilt mycket besvär för att på ort och ställe i god tid förvissa sig om hur det verkligen förhåller sig.

Nu har t. o. m. de sakkunniga remissinstanserna, som verkligen har insikter i dessa problem, betonat att utredningen starkt överskattat markproblemen. Vi i utskottet som haft tillfälle att besöka olika förband har mycket svårt att formulera någon kritik mot tillgången på mark för övningsändamål i närheten av Malmö eller för skjutningar i Falsterbo.

Jag tycker att de synpunkter som framkommit vid remissbehandlingen borde ha föranlett försvarsministern att ta upp frågan till omprövning – tillgången på mark har varit en av grunderna för påståendena att det skulle föreligga svårigheter för framtiden i dessa avseenden. När man på så många andra håll i landet möter svårigheter på detta område borde man värdesätta en så positiv inställning som vi här möter till detta förband. Jag tror att försvarsutskottet vid besöket i Skåne måste ha blivit övertygat om att tillgången på mark inte utgör något hinder eller problem.

Jag har i försvarsutskottet tillåtit mig – och det har irriterat en del av kamraterna där – påpeka att jag tycker det förefaller som om man vid bedömningen av dessa frågor närmast gett sig ut och räknat efter vilka tillgångar det har funnits i fråga om sängar, liggplatser, på olika håll i Skåne, och att detta har fått styra utvecklingen.

De förhållanden jag har visat på när det gäller kostnaderna har länsstyrelsen i Malmö tagit upp. Länsstyrelsen har, tycker jag, gjort aktningvärda försök att beräkna vad man skulle kunna anta vore de rimliga kostnaderna. För alla är ju överens om att det inte kan röra sig om de belopp som utredningen räknat med; det kommer inte att finnas sådana tillgångar under de närmaste tio åren att man kan räkna med investeringar i den utsträckningen. Men länsstyrelsen har också visat på betydande investeringar som måste göras i samband med en förflyttning. Bara ett enda exempel: Det går en ledning över Ravlundafältet som måste bort, om det skall bli möjligt att bedriva luftvärnsskjutningar där nere med de instrument som i det sammanhanget är nödvändiga. Det innebär en extra kostnad på 3 miljoner. Liknande saker kan vi se kommer till på andra områden.

Skulle det inte ha varit motiverat att man i departementet när de här beräkningarna kom från länsstyrelsen – oavsett vilken mening man har om dem – satt sig ned och räknat igenom det och kunnat ge riksdagen en bättre redogörelse än vad som nu sker för vilka de verkliga kostnaderna i detta sammanhang är?

Försvarsministern viftar bort de invändningar som gjorts i fråga om lokalproblem och annat och säger att det egentligen bara är en del av ett

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

betydligt större frågekomplex. Tillåt mig fråga försvarsministern vad i övrigt det skulle vara som gör att man måste sammanslå just P 7 och Lv 4 till ett gemensamt Fo-förband? Jag kan inte se att de andra omständigheter som försvarsministern anger – värnpliktsociala skäl och annat som redovisas – skulle vara mindre beaktansvärda när det gäller Malmö än när det gäller någon annan plats. Jag skulle därför vara tacksam för att få en beskrivning av vad det i övrigt är i denna sammanvägning som gjort att man ansett det nödvändigt att flytta förbandet.

Jag skall be att få rikta också följande fråga till försvarsministern: Hur kommer organisationen av det nya förbandet att se ut? FFU har i sitt betänkande varit inne på frågan om en vidare allmän utveckling av den s. k. OLLI-organisationen. De som inte sysslar med försvarsfrågor är kanske okunniga om vad det kan innebära. Men för några år sedan lade vi samman Fo-staberna med något förband som fanns inom samma län. Sedan kvarstod kanske ett förband som stod mera självständigt, som var ett utbildningsförband med sin administration. Det nya som FFU föreslog var att man skulle kunna gå vidare och tänka sig att inom ett län förena allt i en administration inom Fo, där de berörda regementena skulle ingå som delar. Denna tanke hade utredningen uppe, och den har redovisat hur det skulle se ut i hela landet.

Men nu förefaller det som om försvarsministern helt har gått ifrån detta och för lång tid framöver avskriver tanken att man skall åstadkomma en sådan förändring. Min fråga blir därför: Varför skall detta tillämpas just i Malmöhus län, om det är något som inte passar någon annanstans i landet? Genom att vi till Fo II förlägger P 7 och Lv 4 skulle det bli det första stora och enda s. k. arméförband som vi får. Eller är det tänkt att i fortsättningen ha två skilda administrationer?

Nu är det naturligtvis svårt att läsa ut detta av de siffror beträffande tänkbara besparingar som redovisas, och det är att observera att för en organisation som armén blir det aldrig fråga om några egentliga personalbesparingar. Skulle man kunna dra in en eller annan tjänst här, så uppvägs det av att vi har vakanser som blir fyllda på andra håll. Därför tycker jag inte att talet om vad man kan spara i fråga om personal är så väl underbyggt.

Jag har redan i utskottet ställt frågan: Hur skall organisationen se ut där nere? Det är viktigt att riksdagen har en aning om vilket slags verksamhet som skall bedrivas, hur den skall organiseras och hur den kan tänkas avvika från vad som i övrigt gäller. Det är också viktigt att personalen får besked om detta.

Nog var det svårt att göra klart för dem som ganska nyligen flyttade från Malmö, och som egentligen bara hade kommit in i de nya lokalerna i Ystad, att nu var det fråga om en ny omgång där man på nytt får pröva hur det skall bli med deras tjänster. De hinner inte mer än flytta in i sina nya lokaler förrän frågorna uppkommer: Hur blir det för mig i framtiden? Vart skall jag ta vägen? Får jag fortsätta här eller skall jag följa med någon annanstans?

Utmärkande för vad som händer i Skåne är ju att man omflyttar personal och utbildning hit och dit mellan förbanden. Det har i detta sammanhang

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organis-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

talats om Skånekarusellen – jag tror att vi mötte det uttrycket vid utskottets besök i Skåne. Jag tycker verkligen att det har fog för sig. För att vi skall kunna göra personalbesparingar på ett hundratal tjänster – om det nu blir några sådana besparingar, vilket vi i och för sig kan sätta ett frågetecken för – skall i runt tal 500 personer flyttas i olika riktningar. Är det underligt att Statsanställdas förbund och LO liksom SACO/SR definitivt säger nej till detta? De tycker att de vinster som görs är för små i förhållande till de stora uppoffringar som personalen får göra.

Till sist skall jag, herr talman, ett ögonblick stanna inför de värnpliktssociala verkningarna av detta förslag och också säga någonting om arbetsmarknadssituationen i Malmö. Jag skulle önska att kammarens ledamöter hade fått tillfälle att lyssna till den unge man som förde de värnpliktigas talan när vi besökte Malmö. Han pekade på det faktum att i en så folkrik del av landet som Malmö och Malmöhus län utgör finns det självfallet också många som har problem med sin värnplikt. Det gäller särskilt för dem som tidigt bildar familj eller i övrigt är särskilt knutna till hemorten. Det är en stor fördel att få göra sin militära grundutbildning så nära hemmet att man kan hålla kontakt med sina anhöriga och – vilket är möjligt för de flesta i Malmö – kanske också kunna tillbringa natten i hemmet. Praktiskt taget alla värnpliktiga på Lv 4 bor i sina hem. Det har visat sig att utbildningen ingalunda blir lidande härav.

Mer eller mindre har också de värnpliktssociala problemen beaktats. I de stora befolkningsområdena finns möjligheter till militärutbildning i närheten av hemorten. I nästan alla våra kommuner med över 100 000 invånare finns det ett militärt förband. Det finns ett undantag, och det är Helsingborg. I framtiden kommer det att finnas ytterligare ett undantag, nämligen Malmö. Det betyder att i Malmöhus län kommer att finnas två kommuner av denna storlek utan tillgång till militär utbildning på hemorten.

Jag vill betona att jag inte ser värnplikten som en stor och tung börda för de flesta ungdomar. Många kanske också trivs med ett miljöombyte. Men detta får inte betyda att vi försummar att gå dem till mötes för vilka det av skilda skäl är angeläget att hålla familjekontakt under grundutbildningen. Jag beklagar om försvarsministern inte låter de värnpliktiga få tala och om han inte lyssnar till dem i denna fråga. Det blir en förlust inte minst för försvaret självt om vi inte beaktar de värnpliktssociala frågorna i detta sammanhang.

Jag gör mig inte någon överdriven föreställning om att jag med mitt inlägg i kväll kan påverka så många. De flestas reaktion inför förbandsindragningar är numera denna: Gudskelov att det inte gäller min hemort och det förband som jag har kontakt med.

Jag har emellertid förnummit – och jag tror att mina kamrater på Skånebanken har gjort samma erfarenhet – att vi har haft betydande svårigheter när vi talat om att det också föreligger arbetsmarknadsproblem i det sydligaste länet. Arbetslösheten är i dag högre i Malmöhus län än i de flesta andra län i landet. Vi står inför mycket svåra påfrestningar. En del av de stora basnäringarna är i uppenbar fara i Skåne. Därför betyder också förlusten

av arbetstillfällen en påfrestning för oss, och därför är det både sakligt felaktigt och från psykologisk synpunkt olyckligt att detta förslag har lagts fram.

Jag yrkar bifall till reservationen 2, som jag har fogat till detta betänkande.

I detta anförande instämde Erik Adamsson, Anna-Greta Skantz, Arne Pettersson, Eric Jönsson, Per Olof Håkansson och Margit Sandéhn (samtliga s).

STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Riksdagen behandlar nu försvarsutskottets betänkande 1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:65 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner. Jag har till detta betänkande fogat ett särskilt yttrande med anledning främst av motionen 1977/78:1035, undertecknad av mig och min kollega på Jämtlandsbänken, Per Stjernström.

I vår motion tar vi fasta på försvarsministerns uttalande om lokaliseringen av artilleriets kadettskola. Kadettskolan är f. n. förlagd till Jönköping. Fredsorganisationsutredningen har prövat möjligheterna att lägga ner A 6 men liksom remissinstanserna kommit fram till att detta inte är lämpligt eller lönsamt. Dock menar man på en del håll att det inte kan erbjudas godtagbara övningsbetingelser där.

Chefen för armén har till regeringen avgivit förslag om en utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Förslaget har remitterats till försvarets fastighetsnämnd. I sin preliminära redovisning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen har länsstyrelsen i Jönköpings län behandlat frågan om en eventuell utvidgning av Skillingaryds skjutfält. Det råder motsättningar mellan skilda intressen här, och det är i detta sammanhang som försvarsministern talar om möjligheterna att avlasta Skillingaryds skjutfält genom att omlokalisera artilleriets kadettskola till annat artilleriförband. "Av bl. a. utbildningsmässiga och regionalpolitiska skäl bör därvid Östersund vara en alternativ förläggningsort för skolan."

Försvarsministern vill dock avvakta fastighetsnämndens förslag, innan han tar definitiv ställning till lokaliseringen. Utskottet har i dagsläget ansett det argumentet väga tyngst och av den anledningen föreslagit avslag på motionen 1035.

I vår motion har vi hemställt att riksdagen uttalar att artilleriets kadettskola omlokaliseras till Östersund. Detta har vi gjort på grund av att vi anser att Östersunds kommun absolut bör kompenseras för att radar- och luftvärnsmekanikerskolan, som enligt ett riksdagsbeslut 1976 skulle ha flyttats till Östersund från Göteborg, av olika skäl nu tydligen bör bli kvar i Göteborg. Skälen till detta har vi viss förståelse för. Men för ett län som Jämtland innebär denna uteblivna lokalisering bl. a. att ett värdefullt tillskott av arbetstillfällen inte kommer till. Jämtlands län har en osedvanligt låg sysselsättningsgrad och behöver fler sysselsättningsstillfällen. Inte minst för de kringinvesteringar som Östersunds kommun har påbörjat för radarskolan

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisat-
ionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

menar jag att riksdagen redan nu borde uttala att artilleriets kadett- och aspirantskola omlokaliseras till Östersund.

Herr talman! Att emot ett i övrigt enigt utskott yrka bifall till vår motion ansåg jag inte särskilt meningsfullt. Jag avser dock att återkomma i frågan när den på nytt aktualiseras av regeringen i förslag till riksdagen. Därför nöjer jag mig för dagen med att i ett särskilt yttrande ha markerat min uppfattning.

Jag vill till sist göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att Grytans skjutfält i Östersund redan i dag av A 4 vid behov disponerar markområden utanför själva skjutfältet, områden som utgörs av impediment varom det inte rått delade meningar eller motsättningar.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Det beslut som riksdagen i dag skall fatta när det gäller försvarets fredsorganisation är, som jag ser det, en direkt effekt av det försvarspolitiska beslut som riksdagen fattade föregående år. De frågor som vi i dag diskuterar berör främst armén, men eftersom FFU just nu arbetar med flygvapnets och marinens fredsorganisation, finns det väl skäl förmoda att det blir fråga om fortsatta organisationsförändringar inom försvaret.

Under de senaste åren har lönekostnadens andel av det militära försvarets totala ekonomi tenderat att öka ganska kraftigt. En sådan utveckling leder till att utrymmet för att skaffa materiel, bedriva utbildning och annan angelägen verksamhet minskar i motsvarande grad. För att möta den utvecklingen har det gjorts stora ansträngningar att minska personalkostnaderna inom försvaret.

Genom målmedvetna insatser har antalet tjänster inom försvaret sedan 1972 minskat med omkring 3 000. Trots dessa mycket hårda personalminskningar har lönekostnadernas andel av försvarskostnaderna ökat, om än i lägre grad än vad den annars skulle ha gjort.

I den programplan för det militära försvaret för perioden 1978–1982 som utarbetades av överbefälhavaren lade han upp tre alternativa ekonomiska nivåer, kallade A-, B- och C-nivån. I A-nivån beräknades antalet anställda inom försvaret minska med 1 400. I B-nivån, som ungefär var vad riksdagen sedan kom att fatta beslut om, skulle ca 2 500 tjänster försvinna och i C-nivån ca 3 000.

Riksdagsbeslutet innebar alltså att man t. v. skulle planera för en personalminskning med ca 2 500 under perioden. I det sammanhanget bör också observeras att det inte bara är den del som försvarets fredsorganisationsutredning sysslade med som diskuteras. Senare i kväll skall riksdagen också ta ställning till de centrala staberna. Som jag ser det, är det fråga om en konsekvent neddragning av antalet anställda inom försvaret. Att i det sammanhanget nämna ordet upprustning, vilket har gjorts från socialdemokratiskt håll, tycker jag är alldeles felaktigt, och i kväll ser vi att det är föga trovärdigt. Sanningen är ju i stället den att med en socialdemokratisk regering skulle vi ha fått lägga ner fler regementen. Jag tycker att det hade varit klädsamt om man också hade presenterat vilka, men jag räknar med att vi skall få besked om det under kvällens lopp.

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Att avgöra vilka förband som skall dras in är en svår uppgift. FFU har jobbat med detta och gjort en rad avvägningar. Eric Holmqvist gjorde gällande att man enbart hade åkt runt och räknat sängar, men vad som skett är ju att man har gjort en rad överväganden. Regionalpolitiska hänsyn, ekonomiska hänsyn med tanke på vilket alternativ som varit mest lönsamt på sikt, värnpliktsociala hänsyn, tillgången till övningsmark och en rad andra faktorer har avgjort det ställningstagande som FFU kom till. Det finns också anledning poängtera att FFU var enig i sina ställningstaganden.

Försvarsutskottet har i det förslag som nu behandlas fastnat för att föreslå nedläggning av Lv 5 i Sundsvall och Lv 4 i Malmö samt samlokalisering av förband i Linköping. Betänkandet innebär också att RMS skall ligga kvar i Göteborg och alltså inte flyttas till Östersund som tidigare har diskuterats. Utskottets ställningstagande att låta Lv 6 ligga kvar i Göteborg bygger på tron att markfrågorna är lösta på sikt. Frågan om artilleriets kadett- och aspirantskola i Jönköping bör, som vi ser det, inte aktualiseras nu utan den får riksdagen återkomma till, och det blir aktuellt den dag då försvarets fastighetsnämnd har tagit ställning.

Det betänkande som vi har att diskutera medför en del konsekvenser, framför allt när det gäller hur markfrågorna skall lösas i framtiden.

Eric Holmqvist har ingående berört organisationsfrågorna i Skåne. När nu utskottet föreslår att Lv 4 flyttas till Ystad och att verksamheten samordnas med P 7/Fo 11 anser jag att det är viktigt att poängtera att beträffande de oklarheter som kan finnas i den organisatoriska lösning Eric Holmqvist berörde har utskottet på s. 14 i betänkandet mycket klart sagt att frågor om bl. a. samordning mellan Lv 4 och P 7 bör lösas skyndsamt i ett särskilt utredningsarbete. Det är också viktigt, tycker jag, att se Skåne som en helhet. De andra lösningar som diskuterades under utredningsarbetets gång anser jag klart sämre. De hade inneburit problem för andra orter som kanske hade varit svårare att klara än vad som nu sker.

Jag konstaterar också med intresse att Eric Holmqvist accepterar att ett luftvärnsregemente skall läggas ned, däremot accepterar han inte Lv 4. Jag vet inte om han därmed menar att han accepterar endast Lv 5, eller om han åsyftar något annat luftvärnsregemente. Jag hoppas han bringar klarhet på den punkten.

När det gäller reservationen om marken är det viktigt att komma ihåg att det förslag FFU lade innebar att eftersom staten tog mark från dem som brukade den, vore det rimligt att de kompenserades med mark som skaffades från domänverket som är statligt. Detta tycker också utskottet. Jag tycker det är en ganska naturlig sak att man via en annan bit av den statliga verksamheten tillgodoser de krav som kommer upp. Därför har jag svårt att förstå den reservation som socialdemokraterna har på den här punkten.

När det gäller de ekonomiska beräkningarna är det viktigt att komma ihåg att man bör ta sådana här siffror med en stor nypa salt. Men om man har synpunkter på beräkningsgrunden för ett enskilt förband, som t. ex. Eric Holmqvist har, är det troligt att farhågorna beträffande beräkningsgrunderna har lika fog för de alternativ man jämför med. Därför menar jag att man

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

mycket väl kan hävda att de ekonomiska beräkningar som är gjorda för olika alternativ är ganska hållbara i relation till varandra.

Både utredning och utskott har stor förståelse för de problem som uppstår för de värnpliktiga. Det är viktigt att man klarar de värnpliktsociala frågorna på olika sätt. Men det är inte riktigt som Eric Holmqvist gör gällande att de värnpliktiga inte tillfrågats. Åtminstone FFU har under utredningsarbetets gång haft regelbundna kontakter med värnpliktiga arbetsgrupper.

Jag tycker det är viktigt att komma ihåg att utredningen i grunden har sina direktiv från den gamla regeringen. Man har varit enig i utredningen och det är värdefullt. Jag tycker det är glädjande att vi har så pass stor enighet i utskottet kring de mycket besvärliga frågor det här rör sig om. Det är betydande svårigheter för berörd personal ute på förbanden, och därför är det värdefullt att frågan kan tas under stor politisk enighet för att hjälpa de anställda att få så bra arbetsbetingelser som möjligt.

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Propositionen 65 och försvarsutskottets betänkande II behandlar som bekant vissa organisationsfrågor rörande försvaret. Propositionen baseras på den utredning och det förslag som försvarets fredsorganisationsutredning kommit fram till, och jag skall något redogöra för hur denna utredning har arbetat.

Utredningen har varit i gång sedan 1967. De första åren var det såsom en enmansutredning. Från den 1 juni 1974 utökades den till en parlamentarisk utredning med representanter för de fyra stora partierna. Under de första åren hade utredningen vissa bestämt angivna uppgifter, t. ex. vissa organisationsfrågor rörande flygvapnet. Utredningen har sedan flera gånger fått sina direktiv kompletterade. Sedan den blivit parlamentariskt sammansatt har den fått karaktären av besparingsutredning.

När FFU, som utredningen kallas, började sitt arbete befann sig många kommuner, speciellt de större, i en stark utvecklingsprocess, vilket medförde ett kraftigt tryck på den mark som de militära förbanden förfogade över. Den var på flera håll begärliga objekt för den kommunala expansionen. Nu har situationen blivit en annan. Till skillnad mot tidigare har kommunerna numera inte sådan efterfrågan på den mark som försvaret disponerar att detta kan utgöra motiv för förbandsindragningar. Alla kommuner, även storstäderna, slår nu energiskt vakt om sina regementen, framför allt därför att de är betydelsefulla för sysselsättningen.

Men markanskaffningen för att täcka försvarets behov av skjutfält och övningsfält har blivit allt svårare. Nya vapen med längre skottvidder och ökad taktisk rörlighet ställer krav på större ytor att bedriva övningar på, samtidigt som kraven ökar från allmänhetens sida på fritids- och strövområden i naturen. Dessutom har markvärdena stigit avsevärt de senare åren.

Sedan kan vi också konstatera att det finns en växande opinion som motsätter sig att marken används till militära övningsfält och i all synnerhet till skjutfält. Markfrågorna för försvaret har med andra ord blivit allt svårare att hantera på senare år. Men trots att försvaret gått in för ökad användning av

simulatorer och andra hjälpmedel, så måste man ändå någon gång kunna skjuta och skjuta skarpt och förfoga över tillräckligt stora fält att öva på. Därför finns det i dag ett behov av markanskaffning för flera förband. Det är således nödvändigt att anskaffa mark för ett skjutfält i Värmland för I 2:s behov, och det problemet ser ut att kunna lösas vid Horsjön. Det är vidare nödvändigt att skaffa mark till ett skjutfält i Halland för I 16 och InfKAS samt till ett i Skövde för förbanden där. Vidare behövs utvidgning av ett övningsfält på Gotland för pansarutbildningen där, som man i annat fall får överväga att flytta till fastlandet. Det gäller också utvidgning av skjutfältet i Skillingaryd för A 6 och A 3.

Om detta visar sig vara omöjligt att åstadkomma, så leder det till att man för dessa regementen, som är i stort behov av bättre utbildningsbetingelser, får diskutera flyttning eller nedläggning. Särskilt gäller det pansarutbildningen på Gotland och utbildningen vid A 6 i Jönköping.

Ekonomi för försvaret liksom för andra samhällssektorer har blivit alltmer ansträngd. Personalkostnaderna tar allt större del av tillgängliga resurser, och följaktligen blir det mindre över för materielinköp, samtidigt som materielen stiger i pris. Denna utveckling måste på något sätt brytas. En begränsning av administrationen inom försvaret har därför blivit en angelägen fråga, och det är mot den bakgrunden som FFU fått i uppdrag av regeringen att utreda och framkomma med förslag om indragningar av tre till fyra regementsadministrationer inom armén och marinen.

Utredningens uppgift har varit och är att framlägga förslag som innebär att kostnaderna för driften av försvarets fredsorganisation kan begränsas. I det förslag som nu föreligger behandlas armén och kustartilleriet. I enlighet med de senaste tilläggsdirektiverna skall nästa etapp av utredningsarbetet ägnas åt flygvapnet samt återstående frågor inom marinen. Förslag härom kommer att framläggas innevarande år.

Utredningen har granskat och övervägt åtskilliga alternativ för att lägga ner administrationer och etablissemang. Tilläggsdirektiverna som utredningen fick den 3 mars 1977 angav att det borde redovisas förslag till i första hand minskningar motsvarande tre till fyra regementsadministrationer inom armén och marinen.

Granskningen har i första hand omfattat förband som antingen saknar godtagbar tillgång till övningsmark eller förfogar över kasernetablissemang som är i behov av omfattande och investeringskrävande upprustning. De brister i fråga om övningsmark som finns vid vissa förband har föranlett utredningen till särskilda studier av alternativa möjligheter att lösa dessa markproblem.

Utredningen har också granskat och prövat olika möjligheter att vidareutveckla organisationen i lägre regional och lokal instans för att genom ytterligare samordning mellan myndigheterna åstadkomma besparingar och en förbättrad ledning av förbandsproduktionen.

Efter ett mycket omfattande utredningsarbete har utredningen föreslagit följande större förändringar i fredsorganisationen:

Lv 5 i Sundsvall läggs ned, Svea terrängregemente (T I) i Linköping

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

samordnas med I 4/Fo 41 och Svea artilleriregemente (A 1) i Linköping. P 7:s pansarutbildning i Ystad flyttas till Revingehed och Lv 4 i Malmö flyttas till Ystad för att ingå i Södra skånska regementet (P 7/Fo 11).

Vidare har utredningen föreslagit att arméns radar- och luftvärnsmekanikerskola skall kvarstanna i Göteborg i stället för att, som tidigare beslutats, flyttas till Östersund.

Lv 5 i Sundsvall är ett av de minsta regementena inom armén med endast 400 värnpliktiga, vilket understiger den minimistorlek som anges såsom norm. Några utvidgningsmöjligheter vid nuvarande etablissemang finns inte, och övningsfältet i Sundsvall är otillräckligt. Däremot förfogar man i Sundsvall över ett bra skjutfält på Åstön. Utredningen har ansett att det skall vara kvar, och en viss styrka kvarstannar för att handha skötseln av fältet, som kan brukas vid repetitionsövningar o. d.

I Linköping finns tre arméregementen där T 1 bildar en särskild regementsadministration. Genom den ändring som nu föreslås kan T 1:s nuvarande regementsadministration dras in.

För Skånes vidkommande har man haft två alternativa förslag att bedöma. Det ena förslaget var att lägga ned P 2 i Hässleholm och flytta Lv 4 i Malmö till Kristianstad, det andra att förflytta pansarutbildningen i Ystad till Revingehed samt att flytta Lv 4 till Ystad. Utredningen har stannat för det senare alternativet, *därför* att Lv 4 då blir kvar i Malmöhus län på relativt kort avstånd från Malmö och *därför* att en förbandsnedläggning skulle ha drabbat Ystad, Hässleholm eller Kristianstad betydligt hårdare än det kommer att drabba Malmö. Dessutom är investeringsbehovet vid Lv 4 i Malmö mycket stort. Det rör sig om kostnader på över 100 milj. kr.

Omprövningen av beslutet att flytta radiomekanikerskolan till Östersund är föranledd av att Lv 6 skall behållas i Göteborg. Därför kan radiomekanikerskolan behålla sin nuvarande lokalisering, och på det sättet sparas 20 milj. kr. i investeringar, som det skulle ha kostat att bygga i Östersund.

Ekonomiskt innebär ett förverkligande av förslagen en årlig besparing på 25 milj. kr. i penningvärdet i februari 1976.

Givetvis skapas problem för de orter som drabbas av nedläggningar, men man får hoppas att situationen på arbetsmarknaden är en annan vid den tidpunkt då nedläggningarna skall ske.

Utredningens förslag har i stort sett tillstyrkts av försvarsministern i propositionen, och även överbefälhavaren och chefen för armén biträder, så när som på några undantag, utredningens förslag. Även försvarsutskottets majoritet har tillstyrkt propositionen.

Eric Holmqvist ställde i sitt anförande några frågor till utredningen. Bl. a. sade han att soldaterna från Skåne i stor utsträckning skulle få sin utbildning förflyttad till andra län. Jag har färska siffror från försvarsstaben, och dessa visar att av 4 485 värnpliktiga i Skåne behöver endast 771 fullgöra sin utbildning utanför Skåne. 2 482 gör sin värnplikt inom L län och 1 232 inom M län. Skåningarna får således i de flesta fall göra sin värnplikt i Skåne.

Vidare anförde herr Holmqvist att de kostnader som utredningen har kommit fram till när det gäller investeringsbehovet i Malmö inte skulle vara

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

riktiga. Men dessa utgifter är beräknade på precis samma sätt som man har kalkylerat motsvarande utgifter på andra ställen och förband i landet. Länsstyrelsen i Malmöhus län har lagt fram andra siffror. Men om man från början utgår från en felaktig siffra, blir beräkningarna felaktiga hela vägen, och därför kan man inte göra en direkt jämförelse i det fallet. Utredningen har dock räknat på samma sätt som man gjort på andra ställen, där man nödgats rusta upp kaserner.

Herr Holmqvist sade också att utredningen hade utdömt övningsfältet i Malmö. Det är väl inte helt riktigt. Vi har konstaterat att övningsfältet är godtagbart men hävdar att skjutfältet i Falsterbo är för litet och alltmer hotas av permanent bebyggelse. Att detta verkligen är med sanningen överensstämmande har vi kunnat konstatera när vi varit nere på platsen och studerat förhållandena.

Herr Holmqvist säger också att olägenheterna med en förbandsnedläggning skulle bli synnerligen stora. Det är givet att det blir bekymmer och problem på alla orter som drabbas av sådana nedläggningar. Olägenheter kan alltså inte undvikas, men vi har i utredningen kommit fram till att bekymren inte skulle bli så stora i Malmö, eftersom avstånden i Skåne är ganska små i förhållande till vad som gäller för andra landsdelar. Ett stort antal värnpliktiga från Stockholm och från Göteborg får göra sin värnplikt i Norrland. I de fallen kan man verkligen tala om avstånd. Nere i Skåne blir det nu fråga om en flyttning av Lv 4 från Malmö till Ystad, ca 5 1/2 mil. Ett annat förband, i Revingehed, ligger 2 1/2 mil från Malmö. Det är således inga stora avstånd. Hur man än räknar, blir det med bil mindre än en timmes restid. Vi har därför ansett att problemen i Skåne inte är så stora som de hade kunnat bli på andra ställen.

Om man nu inte skulle lägga ned förbanden på det sätt som utredningen har föreslagit, blir följden bara den att man flyttar över problemet på andra orter, och det är sannerligen inte bättre. Utredningen har noggrant och ingående diskuterat igenom frågorna och funnit att de åtgärder som vi föreslår bör vara de minst smärtsamma.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag riktade några speciella frågor till utskottets talesmän, men eftersom Gusti Gustavsson nu framhåller att han vill se Skåne som en helhet vill jag säga att det är synd, att han inte i utredningen verkligen har vinnlagt sig om detta.

Det kan naturligtvis vara så att en del funderar över att det ena länet i Skåne, med ett befolkningstal tre gånger det andra länets, ändå har betydligt mindre militära utbildningsresurser. Jag skall dock inte fortsätta denna debatt, som jag inte har tagit upp. Jag tror i varje fall inte att herr Gustavsson skall företa någon fotvandring från Malmö till Revingehed i föreställningen att det är 2 1/2 mil, för då blir han nog en smula trött innan han kommer fram.

I anslutning till det som herr Björk i Gävle framhöll vill jag säga att jag till vissa delar varit med om att formulera de direktiv som nu gäller. Jag kom till

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

departementet 1973, och 1974 skrev vi ett värnpliktsprogram. Jag vill gärna säga inför riksdagen att jag därvid fann det nödvändigt att starkare betona människans roll i försvaret. Det tog sig uttryck i att i direktiven skrevs in att hänsyn skall tas till just de värnpliktsociala förhållandena. Jag stod också för att det skrevs in att man skulle beakta markförhållandena. Vi hade nämligen det underliga förhållandet att samtidigt som man från kommunalt håll kritiserade oss för, som det hette, aptiten på mark, så ville man ha kvar sina förband. Jag ansåg det då nödvändigt att knyta ihop dessa frågor.

Dessa skrivningar är således mitt bidrag till direktiven. Sedan håller jag med om att också försvarsutredningen har tagit upp frågan om hur många förband som skall läggas ner. Men jag kan inte se att det i utredningen finns något som är så tvingande att det inte skulle vara möjligt att ifrågasätta dess förslag, de må vara hur enhälliga som helst. Litet elakt skulle man kanske kunna säga att det här är fråga om att låta andra bära bördan. Med tanke på herr Gustavssons inlägg här och på det intresse och den beredvillighet han visat när det gäller förbandsindragningar borde han ha kunnat göra någonting åt det här på nära håll.

Till sist vill jag säga till herr Björk att jag icke har reserverat mig emot att man lägger ner förbandet i Sundsvall. Jag delar utskottets uppfattning på den punkten, och därför är det onödigt att diskutera den frågan.

Jag ser att tiden strax är ute för mig – jag har en halv minut kvar. Då skulle jag kanske använda den till att säga att man inte utan vidare kan tala om en helhet när det gäller Skåne. Det är trots allt litet skillnad på att ha ett förband nära sin egen ort och att bli tvungen att färdas kanske 8–10 mil. Det blir ju inte samma förutsättningar om man bor i exempelvis Malmö och skall ta sig till Kristianstad – det borde vara uppenbart.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Låt mig först inför herr Holmqvist och kammarens ledamöter i övrigt betyga att det i och för sig inte tillhör en försvarsministers angenämaste uppgifter att lägga fram en proposition med innebörden att dra in och förflytta förband. Sådant innebär alltid smärtsamma processer både för de regioner som berörs och framför allt för de människor – de fast anställda och de värnpliktiga – som också blir berörda. Ingen skulle vara gladare än jag om jag sluppit att hamna i den nuvarande situationen, att som ett arv efter Eric Holmqvist tvingas lägga fram denna proposition som innebär regementsindragningar och förflyttningar.

Men det finns ingen anledning att förneka verkligheten, och verkligheten är ju den att riksdagen förra året fattade beslut om en ekonomisk ram för försvaret. Vi måste då se till att vi får fram en krigsorganisation som är optimalt anpassad till denna ram. Vi måste också ha en fredsorganisation som producerar krigsorganisationen. Dessutom har vi kravet på oss att bedriva rationaliseringsverksamhet och att höja produktionen inom försvarssektorn. Detta är t. o. m. ett mycket starkt krav, eftersom vårt prisregleringssystem förutsätter att vi kan höja produktiviteten.

Fredsorganisationen måste således anpassas till de krav som uppställts. Till

detta kommer att vi redan i dag kan registrera minskande värnpliktsomgångar i slutet av 1980-talet på grund av de låga födelsetalen, vilket gör att behovet av utbildningsanstalter kommer att krympa. De i realiteten krympande försvarsramarna har, tillsammans med de ökande kostnaderna för teknisk förnyelse, inneburit att krigsorganisationen inom vissa specialsektorer kommer att minskas, vilket i sin tur innebär att utbildningsbehovet sjunker, bl. a. i fråga om luftvärnet, pansartrupperna och trängtrupperna. Utredningen har därför – bl. a. på uppdrag av min företrädare herr Holmqvist – gjort en analys av hur man bör förfara. Låt mig inom parentes säga att jag är något förbluffad över att herr Holmqvist uttalade sig så utomordentligt kritiskt om den utredning som han själv har tillsatt. Det tyder ju på att herr Holmqvist i dag inte har samma förtroende för dessa politiker som han hade den dag då han tillsatte dem.

Jag förstår mycket väl att man kan reagera så som man gör i olika regioner – jag har själv varit i den situationen att jag här i kammaren har representerat en region som har varit utsatt för en hårdhänt förbandsindragning. Helt naturligt reagerade jag mot denna den gången, men verkligheten kan vi inte göra mycket åt, utan det bästa är att anpassa sig till den.

Nu frågade herr Holmqvist varför man skulle samman slå P 7 och Lv 4 till ett gemensamt Fo-förband. Ja, det är helt enkelt så att utvecklingen på sikt innebär att pansarbrigaderna kommer att nedgå i antal vilket leder till ett minskat behov av utbildning på pansarsidan. Gusti Gustavsson har redan klagat på den problematiken på ett utomordentligt sätt, varför jag i stort sett kan hänvisa till vad han har sagt. Vad det här gäller är hur man regionalt bäst skall kunna anpassa neddragningarna i Skåne-regionen. Jag förstår fullt väl att herr Holmqvist såsom representant för Malmöhus län har litet svårt för att känna sig så att säga som en totalskåning, men från Stockholms horisont måste vi väl ändå betrakta Skåne som en enda region, och jag har i likhet med utredningen funnit att Malmö kommun trots allt har lättare att bära reduceringar än vad både Hässleholms kommun och Ystads kommun har. Därför har jag biträtt utredningens förslag – väl medveten om att det givetvis medför negativa konsekvenser för Malmö kommun och även vissa negativa konsekvenser för de anställda vid Lv 4. Men i det stora sammanhanget har jag i alla fall funnit att det förslag som utredningen har lagt fram är bäst förenligt med de allmänna intentioner som vi har.

Herr Holmqvist frågade också hur organisationen i det sammanslagna P 7/Lv 4 kommer att se ut. Det kan jag inte svara på i detalj, men det blir alltså ett Fo-förband. I princip blir det vårt första arméregemente, med utbildning i såväl luftvärnstjänst som pansartjänst, där luftvärnstjänsten kommer att lokaliseras till Ystad och pansarutbildningen till i huvudsak Revingehed, som ju är landets bästa pansarövningsfält. Jag tar för givet att viss pansarutbildning också kommer att lokaliseras till Ystad. Det ankommer emellertid nu på ÖB att lägga fram ett närmare förslag till samordning av pansarutbildningen i Skåne. Jag tar för givet att man skall kunna uppnå icke obetydliga rationaliseringsvinster genom samordning av vissa grenar av utbildningen på pansarförbanden.

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Herr Holmqvist frågade vidare varför vi hade avskrivit den utveckling av OLLI-organisationen som utredningen hade föreslagit. Jag gjorde det därför att OLLI-organisationen vid de nuvarande OLLI-förbanden ännu inte stabiliserat sig. Jag tycker man måste se till att de anställda i försvaret någon gång kan få en andhämtningspaus och få tillfälle att anpassa sig till ett nytt läge. Det innebär ju inte att organisationen är låst, utan den vardagsrationalisering, som det är ÖB:s sak att befrämja, skall fortgå hela tiden. Man skall kontinuerligt tillvarata alla rationaliseringsmöjligheter som finns. Men att, som utredningen hade föreslagit, göra mera ingripande förändringar i den nuvarande organisationen ansåg jag vara oklokt, dels av rationalitetsskäl, dels, och framför allt, med hänsyn till de försvarsanställda.

Eric Holmqvist talar mycket om de värnpliktssociala frågorna. Jag håller med om att det givetvis blir en nackdel för de värnpliktiga som är bosatta i Malmö att nu göra sin grundutbildning i Ystad i stället för i Malmö. Men detta är ju ett problem som herr Holmqvist också har stått inför. Jag kan bara hänvisa till den debatt vi hade för några år sedan angående ett annat län, nämligen det län som jag representerar. Det är lika besvärliga sociala problem för de värnpliktiga som är bosatta i Kalmar kommun och som i dag får resa betydligt längre för att få grundutbildning än de som får resa från Malmö till Ystad.

Jag erkänner att detta är en försämring, men dylika försämringar har vi tvingats göra förut. Även dåvarande försvarsministern tvingades ta ansvaret för konsekvenserna, och nu är det min tur att ta ansvaret för konsekvenser i herr Holmqvists hemregion.

Jag vill slutligen i det här inlägget bara säga att detta är förslag som är nödvändiga på grund av ekonomiska omständigheter, på grund av den neddragning av fredsorganisationen som vi helt enkelt är tvingade att verkställa. I det här fallet är det kanske inte främst de värnpliktiga som drabbas. De anställda vid berörda förband drabbas faktiskt i större utsträckning.

Vad vi från försvarsmaktens sida måste eftersträva är att vidta alla åtgärder så att omställningsproblemen för de försvarsanställda blir så små som möjligt, vare sig det gäller militärer, civilmilitärer eller civilanställda. Jag hoppas att vi genom lämpliga övergångsåtgärder skall kunna se till att omställningen löper så friktionsfritt som möjligt.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har kanske inte riktigt samma syn på frågan om att spara. Vi har kanske också olika värderingar när det gäller materielen och när det gäller människor. Jag tycker inte att man i ett läge där man är beredd att offra så mycket pengar som man offrar i dag på att t. ex. studera ett flygplan som aldrig kommer att tillverkas – 300 milj. kr. – samtidigt skall vara beredd att diskutera inskränkningar av det här slaget som absolut nödvändiga. Det rimmar inte riktigt. Men jag tror att vi har litet olika uppfattning om vad som är angeläget att tänka på i det här sammanhanget.

Sedan har jag inte uttalat mig om utredarna – om försvarsministern har fått

det intrycket har han tagit fel. Jag har inte, såvitt jag kan erinra mig, fällt något omdöme om dessa människor som personer. Men även alldeles förträffliga människor kan kanske råka göra ett dåligt arbete, och jag tillåter mig att säga att jag har den uppfattningen.

Visst dras pansarbrigaderna ner, men detta är ju inte något speciellt problem. Man kan öka infanteriutbildningen vid dessa förband, om man vill matcha den minskningen. Det medför således inga svårigheter. Det kommer att behövas infanteriförband i Skåne i mycket stor utsträckning.

Sedan gäller det organisationen, och där håller jag inte riktigt med honom. Försvarsministern har sagt att vi inte skall ha dessa sammansatta arméförband och att det är för tidigt att börja resonera om detta – OLLI-organisationen har inte satt sig ännu. Och därför får vi vänta med att införa det systemet. Men vi började ju genomföra OLLI-organisationen i norra och mellersta delarna av landet, och det sista vi gjorde var att genomföra beslutet beträffande Skåne. Men det hela hade inte hunnit komma på plats så att säga, förrän det var tal om att gå in i en ny organisation. Jag förstår inte varför betänkligheterna som gäller på andra håll faller platt till marken när det gäller Malmöhus län. Där skulle han vara beredd att ta en organisation som han i övrigt inte vill ha – det är faktiskt detta det rör sig om.

Sedan kan vi ju diskutera Kalmar och hänsyn till värnpliktigas intressen. Men jag märker att det är svårt att få folk att förstå vad jag menar. Visst finns det problem för alla värnpliktiga. Men faktum är att det i våra större befolkningscentra här i landet av naturliga skäl framkommer relativt stora grupper som inte orkar med de stränga krav som ställs under värnplikten. Och jag menar att när det gäller tätbefolkade regioner går det att tillgodose betydligt fler när ett förband bibehålles där.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Eric Holmqvist sade att han inte hade samma syn som jag när det gäller att spara, och sedan tog han upp problemet med pengarna på anslaget D 4 i den särskilda propositionen om flygvapnets forskning. Jag vill bara säga att det är litet väl tidigt att ta upp den debatten i dag.

Men jag hoppas ändå att vi är överens om – Eric Holmqvist och jag – att vi i första hand måste prioritera förnyelse av krigsorganisationen, säkerställa en materiell förnyelse. Sedan kan vi diskutera hur den skall ske, med det ena vapensystemet eller det andra. Det är inte det avgörande, utan vi måste se till att få en förnyelse.

Den särskilda proposition som är lagd i det fallet innebär inte några extra utgifter, utan den omfattar ett antal miljoner som enligt planerna var avsatta till studier för materiell förnyelse, i det här fallet av attacksystemet. Att göra ett utbyte och väga forskning och utveckling på vapensystemsida mot så att säga fredssociala skäl skall jag erkänna att man kan, men i det fallet är min prioritering klar. Jag tvingas nämligen i det trängda ekonomiska läget mycket klart prioritera den framtida krigsorganisationen. Och det är verkligen min förhoppning att den principiella inställningen delas av herr Holmqvist, eftersom han är en av de tyngsta företrädarna för den politiska oppositionen

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

när det gäller försvarspolitiken.

Det är alldeles riktigt, som Eric Holmqvist säger, att jag inte tagit ställning till arméförbanden genom att rulla OLLI-organisationen vidare just nu. Men när det gäller P 7 och Lv 4 måste jag säga att rationella ekonomiska skäl talar för en sammanslagning. Det blir en gemensam regementsadministration. Jag tycker det är förnuftigt, och jag kan inte se några skäl för att motsätta sig det – det bör kunna fungera på ett praktiskt och rimligt sätt.

Men det är en väldig skillnad mellan att så att säga av rent praktiska skäl säga ja till en sådan utveckling och att ta ett genomgripande beslut och sätta denna uniform på alla andra garnisonsorter i landet.

Jag brukar inte förneka sanningen, och jag skall även i det här fallet vara ärlig och säga att det hade varit betydligt bättre om vi redan i dag hade kunnat i detalj skissera vilken organisation vi skulle ha efter sammanslagningen av Lv 4 med P 7/Fo 11. Men vi är inte i det läget. Däremot har vi en principiell helhetsbild, så att jag i alla fall vågar säga att vi kan få en organisation som fungerar. Och framför allt vågar jag säga att det finns goda förutsättningar för en samordnad pansarutbildning i hela Skåne-regionen, som gör att vi kan uppnå betydande rationaliseringseffekter.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att försvarsministern gör en viss förenkling om han säger att i fråga om materielen gäller det krigsorganisationen, bara reella försvarsresurser. Självfallet är människorna med där också. Jag är litet fundersam över varför detta har inträffat på tre år, att resonemangen om kuppberedskap osv. i Skåne har fått tonas ned i så hög grad som har skett. Det gör att jag också har anledning att ställa frågan: Hur är det i Skåne på beredskapssidan? Det rör sig inte bara om det materiella utan också om människor.

Jag skulle vara glad om försvarsministern sade att det icke är någon förändrad attityd från hans sida. Det har enligt min mening varit för många uttalanden om det hot som föreligger i norr osv., och jag tror att det från neutralitetssynpunkt är väldigt viktigt att vi inte för mycket pekar ut var hotet ligger. När jag jämför stabernas uttalanden som har gjorts nu och för tre år sedan blir jag något bekymrad över utvecklingen just med hänsyn till beredskapen – låt mig säga det i denna debatt.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Låt mig då ge Eric Holmqvist beskedet att detta är ingen principiellt ny tankelinje när det gäller kuppberedskapen. Sydsverige är ett känsligt område, och propositionens förslag får inte tas som intäkt för att vi bedömer just Skåne-regionen från säkerhetssynpunkt som mindre intressant än tidigare.

Jag erkänner att i och med att man drar in det fredsförband som finns i Malmö sker det en neddragning av kuppberedskapen i själva Malmöregionen. Men man får inte se det här som Malmö kommun utan även som Sydsverige. Jag bedömer det så, att om man jämför Skåne-regionen med andra

känsliga regioner i landet torde kuppberedskapen inte bli mindre där nere än vad den är exempelvis i östra Mellansverige eller övre Norrland. Den är fullt i nivå med vad den är på andra håll.

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Det pågår här en diskussion om Västernorrland och om Malmöhus län, och det ger kanske anledning till en liten erinran. Det rejälaste grepp som har tagits när det gäller att dra in förband var 1925, då det framlades ett förslag av den dåvarande socialdemokratiska regeringen om nedläggning av 15 förband. Det blev en väldig opinionsstorm mot detta.

I det särskilda utskottet var det två län som lyckades vända utskottet, och det var just Västernorrlands län och Malmöhus län. Kvar i Västernorrland blev alltså infanteriet i Sollefteå och i Malmöhus län följande. Det var förslag om att dra in både Skånska dragonerna i Ystad och Södra skåningarna på Revingehed. De var då på väg att få nya kaserner i Lund. Regeringen sade: Stoppa bygget där! Man drog in båda. Men så, där fanns politiker – i Ystad finansminister Thorsson och hans lokala organisation och i Revingeby av alla ställen liberalen Jönsson i Revinge. De här två lyckades ordna inte bara att Södra skåningarna blev kvar, utan även att Södra skåningarna skulle, till skillnad från alla andra regementen, ha två etablissemang: både Ystad och Revinge.

Det må ju sägas att det var framgångsrikt, och den proposition som nu ligger innebär att båda dessa etablissemang skall vara kvar, och sedan flyttar man dit från Malmö. Det må jag säga är verkligen framgångsrik politik.

Argumenten som man använde den gången är väl kända. Hans Wieslander har doktorerat på detta ämne, och han konstaterar att över lag innehåller framställningarna noggranna kommunalekonomiska beräkningar över det direkta bortfallet. Man frapperas av, säger han, hur identiska städernas petitioner förhåller sig till varandra. Det är framför allt de ekonomiska konsekvenserna som framhållits. För att exakt underbygga städernas ekonomiska krav och därigenom eventuellt förhindra eller försvåra en ny indragning ställde de militära myndigheterna räkenskaperna till städernas förfogande. Liksom den skånska proteströrelsen underströk man kraftigt från västernorrländskt håll fördelen av att de värnpliktiga gavs möjlighet att få fullgöra sin militära utbildning så nära hemorten som möjligt.

Men alla argument finns inte kvar. Ett var detta: Ingen fana skall längre erinra om västernorränningarnas strider, vare sig dessa hänförde sig till vapensikten vid "Vita havet eller Viborg, Trondhjem eller Akershus, Narva eller Warschau".

Det förslag som nu föreligger bygger på de intentioner som riksdagen hade vid försvarsbeslutet i fjol. För att rymma den planerade krigsorganisationen, t. ex. de önskade brigaderna, inom den ramen måste fredsorganisationen minskas i viss grad – och man angav tre eller fyra förband på armésidan som skulle kunna dras in. Egentligen är naturligtvis behovet av nedläggningar mycket större.

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Vad vi vet nu är att det som då sades inte stämmer. Det innehåll som vi trodde att vi hade när vi behandlade den propositionen finns inte. Det är fråga om reell reduktion med stora belopp. De två eller tre FOA-ekonomer – alltså från försvarets forskningsanstalt – som i förväg tittade på detta har sagt att det inte räcker att ta bort 2 500 människor, utan om man inte höjer försvarsanslaget mer än med kompensation för nettoprisindex, borde i realiteten 10 000 människor försvinna fram till 1982. Tittar man på verkligheten sådan den har varit sedan vi fattade beslutet, så vete sjutton om de har mycket mer fel än vi hade. Men jag skall inte föreslå att man lägger ned resten av förbanden, herr talman. Det är inte min avsikt. Vi får ta en sak i sänder.

Men visst finns det en del oroande drag. Om vi tittar på ekonomin för försvaret märker vi att man på armésidan ökar drift och underhåll med 2 % om året på materielens bekostnad. Fortsätter det i den här takten kommer materielanslaget att vara slut om 10–11 år. Marinen befinner sig i ungefär samma situation. Där ökar underhållskostnaderna i förhållande till materielen med 2,5 % per år. Flygvapnet ligger bättre till, men det är inte bara dess egen förtjänst utan det beror på att riksdagen beslutat att på senare tid F 2, F 3 och F 8 skulle dras in. Vi har också fattat beslut om indragning av F 11 och F 12 och lovat att dra in ytterligare ett förband.

Att det här är realiteter framgår av det förhållandet att vi mitt under brinnande budgetår fick ett rätt chockartat besked: Pengarna räcker inte! Armén hade dragit över kraftigt och fick låna en kvarts miljard från annat håll. I en enligt min uppfattning mycket klagande, stringent men också hovsam skrift säger den av försvarsministern särskilt tillkallade utredaren, byråchefen Hjalmarsson: Stabila och realistiska förutsättningar för planeringen och genomförandet av materielanskaffningen inom armén kan därför endast erhållas om driftsanslagen bringas under full kontroll. Åtgärder med detta syfte bör vidtas.

Jag tror att alla måste inse att han har rätt. Det går inte på annat sätt. Och det är ogörligt att dra ned dessa driftkostnader utan att dra in förband. Vi har faktiskt försökt att ta bort folk från befintliga förband. Det finns, det vågar jag säga, rätt skrämmande undersökningar som visar vad som händer när man har kvar samma uppgifter och drar in folk. Resultatet blir att fler än vanligt dör i hjärtslag, fler blir sjuka, drabbas av stress och alla möjliga besvärligheter. Det går alltså inte att tro att man kan ta bort folk och ha kvar uppgifterna på lika många enheter.

Det är klart att indragningar av förband är plågsamma för de orter som drabbas. Om vi vill ha en viss effekt i försvaret men inte är beredda att satsa mera pengar på det måste vi bita i detta sura äpple. Det är alldeles nödvändigt.

Sedan är då frågan vilka man skall ta. Det är förvisso ingen lätt sak att avgöra. Jag tycker det är självklart att man från varje län hävdar att vi inte skall ta dem från just det länet.

Detta är svårt därför att det ställs motstridande krav. Ser man det från värnpliktsocial synpunkt är saken ganska enkel. Då skall man ha förbanden i Stockholm, Göteborg och Malmö i första hand. Vi skall då naturligtvis lägga

ned i Fårösund, vi skall stoppa bygget i Arvidsjaur, vi skall minska i Boden, vi skall minska i Karlsborg osv.

Ser man det från personalens synpunkt är det också självklart. Då är det egentligen bara att göra tvärtom. Då skall man behålla Fårösund, osv. De regionalpolitiska synpunkterna sammanfaller i stor utsträckning med de personalpolitiska, därför att en nedläggning är förhållandevis svår för dem som finns i Fårösund, Karlsborg, Sätenäs, Ljungbyhed etc.; och förhållandevis lättare för dem som finns på en stor ort.

Har man två diametralt motsatta önskemål från olika grupper är det klart att valet blir svårt. Vi får bedöma de argument utredningen framlagt. Det har vi från utskottets sida försökt göra, och det har resulterat i ett godkännande av det förslag som föreligger.

Jag tror att det är en viktig fråga som försvarsministern senast tog upp – den har även diskuterats i interpellationssammanhang. Just därför att det är nödvändigt att dra in förband är det så angeläget att de personer som jobbar där inte skall betala ett orimligt högt pris för det. En del förbandsindragningar för några år sedan blev mycket plågsamma för personalen. Man skall inte behandla dessa människor sämre än dem som flyttas vid en utlokalisering från Stockholm. Det är viktigt att även andra statliga myndigheter tar sitt ansvar och är beredda att ta emot människor, att vi alltså visar ett arbetsgivaransvar. Det är viktigt för dessa människors skull, men också för att man vid framtida nedläggningar skall kunna veta att vi gör allt som står i vår makt för att göra denna omställning så litet plågsam som möjligt för den berörda personalen.

Herr talman! Jag har redan yrkat bifall till utskottets hemställan.

PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Det skulle i och för sig vara utomordentligt intressant att ta upp en debatt med herr Lindblad och fortsätta att analysera 1925 års försvarsbeslut. Men det skall jag inte göra.

Låt mig bara göra en enda kommentar. Jag fäste mig vid ett yttrande som herr Lindblad gjorde på tal om nedläggningen av flottiljer. Herr Lindblad menade att vi hade lovat att lägga ned ytterligare en flottilj. Som ledamot av försvarets fredsorganisationsutredning måste jag säga att jag inte känner någon större entusiasm över att tvingas lägga fram förslag om nedläggning av ytterligare en flottilj. Det är den krassa ekonomiska verkligheten som gör att utredningen är tvungen att medverka till det.

I de tilläggsdirektiv som försvarets fredsorganisationsutredning erhöll den 31 maj 1974 citerades bl. a. följande ur 1967 års direktiv:

”Effekten av våra försvarsanstängningar beror i hög grad på hur stor del av våra försvarsutgifter som kan avdelas för uppsättning och omsättning av krigsförband ---.”

Och vidare: ”Regeringens ambitioner att begränsa ökningen i försvarsutgifterna nödvändiggör ytterligare insatser för att rationalisera fredsorganisationen.”

Dåvarande försvarsministern Eric Holmqvist underströk att detta utta-

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

lande enligt hans mening fortfarande var aktuellt.

Uppdraget för FFU har varit att till lägsta möjliga kostnad skapa ett så effektivt försvar som möjligt – och den uppgiften har vi fortfarande.

Uppgiften har definitivt inte varit enkel. Försvaret – och inte minst dess fredsorganisation – har genomgått en fortlöpande och ibland ganska hårdhänt rationaliseringsverksamhet. Personalinskränkningarna har varit betydande och inte alltid anpassade till högt ställda effektivitetskrav.

Bakgrunden till den situation som uppkommit inom försvaret är naturligtvis att dess anslagsramar i fast penningvärde snabbt urholkats. Från moderata samlingspartiet varnade vi för detta, bl. a. i samband med 1972 års försvarsbeslut. I reservation 6 till försvarsutskottets betänkande 1972:17 framhöll herrar Petersson i Gäddvik och Virgin bl. a. följande:

”Den föreslagna utgiftsramen för nästa budgetår är enligt utskottets mening inte tillräcklig för att verksamheten under budgetåret skall kunna innebära ett ekonomiskt utnyttjande av tidigare uppbyggda resurser. Som utskottet redogjort för under punkt 1 kommer den att i förening med en låg planeringsnivå leda till åtgärder som i vissa fall innebär kapitalförstöring. Även förband som med små kostnader skulle kunna behållas i krigsorganisationen under åtskilliga år kan av brist på medel behöva dras in redan under de närmaste åren.”

Försvarsbesluten åren 1968 och 1972 är egentligen bakgrunden till att vi i dag har en så allvarlig situation inom försvaret, som gör det nödvändigt att åstadkomma besparingar.

Jag har med detta sökt teckna bakgrunden till det arbete som FFU har haft att utföra och även velat erinra om att bl. a. före försvarsministern Eric Holmqvist liksom socialdemokraterna i övrigt tidigare liksom i år inte ansett det nödvändigt att ställa erforderliga resurser till försvarets förfogande. Detta gör att vi i dag tvingas göra betydande ingrepp i fredsorganisationen.

FFU framhöll i sitt slutbetänkande II att möjligheterna att göra personalomflyttningarna så små som möjligt måste tillvaratas men framhöll också att det gäller att finna investeringssnåla lösningar. Detta är nödvändigt både mot bakgrund av svårigheten att få fram nya pengar till investeringar och för att förslagen skall bli ekonomiskt lönsamma inom rimlig tid. Fredsorganisationsförslagen liksom propositionen följer denna linje.

Personalsynpunkterna liksom även de värnpliktsociala synpunkterna har vi givetvis beaktat inom utredningen. Tyvärr får rationaliseringar i form av förbandsindragningar ofrånkomligt negativa konsekvenser för berörd personal, och för de förslag som nu diskuteras gäller detta naturligtvis främst Lv 5 i Sundsvall. Detta är utomordentligt beklagligt, men det har fått vägas mot de krav på besparingar som ansetts nödvändiga inom försvarsramen.

Huvuddelen av den personal som berörs av nu föreslagna organisationsförändringar utgörs av militär personal. Försvaret har redan nu ett mycket besvärande vakansläge i fredsorganisationen, och vi har därför från utredningens sida starkt betonat nödvändigheten av att särskilda åtgärder vidtas för att underlätta situationen för berörd personal. Detta är viktigt ur personalens synpunkt och det är viktigt ur försvarets synpunkt.

FFU har inte preciserat vilka åtgärder som bör vidtas men pekar på det avtal som träffats i samband med utlokaliseringen av statliga verk.

Jag har stor förståelse för att det har väckts motioner som går ut på att föreslagna organisationsförändringar inte skall genomföras. Ingen region vill i dag bli av med fredsförband. Detta är glädjande, och ännu mer glädjande vore det om motionärerna – oavsett parti – ville öka försvarsanslagen så att ytterligare minskningar kunde undvikas i såväl freds- som krigsorganisationen. Detta gäller såväl personalanslag som övnings- och materielanslag.

Så några ord om försvarets markfrågor. FFU underströk mycket starkt i slutbetänkandet del I att markfrågorna måste lösas för de förband som i dag inte har tillgång till erforderliga markresurser. Detta är viktigt för att förbanden skall få godtagbara utbildningsresurser.

När det gäller att vid behov anskaffa ersättningsmark anförde vi bl. a.: "Konkurrensen om mark är stor. Mark tillhörig domänverket bör därför även kunna komma i fråga." Detta var ett enhälligt uttalande liksom FFU:s förslag i övrigt. Förslaget har accepterats i propositionen liksom av försvarsutskottets majoritet.

Jag kan inte, som de socialdemokratiska reservanterna i utskottet tycks göra, anse att någon ägarkategori har utpekats. Vi har menat att domänverket lika väl som andra skall avstå mark när det är fråga om ersättningsmark. Här anser jag att reservanterna har feltolkat förslaget. Eric Holmqvist inledde sitt anförande med att göra sig skyldig till samma felaktiga slutsats.

Jag skall, herr talman, bara göra ett par kommentarer med anledning av Eric Holmqvists anförande. Han riktade kritik mot en nedläggning av Lv 4. Vi har, som Gusti Gustavsson var inne på, gjort noggranna analyser, varvid vi har utgått från samma utgångsvärden oavsett vilket förband det gällde i landet. De argument som har framförts här, exempelvis de värnpliktssociala synpunkterna när det gäller Malmö, kan av samma skäl – och i vissa sammanhang kanske av än större skäl – anföras mot varje förbandsnedläggning. Eric Holmqvist ställde sig också allmänt kritisk till förbandsnedläggningar. Detta måste onekligen vara ett nyväckt intresse. Den tidigare socialdemokratiska regeringen hade inga betänkligheter när det gällde att lägga ned förband. Över huvud taget är jag något förbluffad över den argumentation som före försvarsministern förde.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

ERIC HOLMQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort. Om herr Strindberg och några andra sitter och analyserar ett förhållande och kommer fram till en viss uppfattning, kan det självfallet inte vara så att jag bara har att välja mellan de alternativ som herr Strindberg och dessa andra presenterar för mig. Jag tycker därför att sådana här uttalanden om kostnadssammanhangen knappast har med denna fråga att göra. Alla vet att under den närmast framförliggande perioden har detta ingen som helst betydelse för försvarets ekonomi.

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

PER-OLOF STRINDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Holmqvist ville tydligen genom att säga att herr Strindberg och några andra suttit och gjort kostnadsanalyser ge sken av att vi är några lekmän som suttit och försökt granska de olika förbanden. Dessa analyser har ju gjorts inom försvarsstaben i samarbete med försvarets rationaliseringsinstitut och olika experter. Analyserna har granskats ytterligt noga. Detta är sannerligen inte några beräkningar som byggts på löst material och gjorts av icke sakkunniga.

Det hela beror naturligtvis oerhört mycket på vilka utgångsvärden vi använder. Men när vi försökt avgöra vilka förbandsnedläggningar som skulle vara mest lönsamma, har vi för samtliga förband använt samma utgångsvärden. Det är det viktigt att komma ihåg.

Det är förvånansvärt att vi i dag håller på och diskuterar investeringskostnader av den här omfattningen. Jag vill erinra herr Holmqvist om att när satsningen på förbanden i Arvidsjaur skulle genomföras, tillhörde jag dem som ansåg att detta från ekonomiska synpunkter definitivt icke var försvarbart. Det fanns i det sammanhanget också värnpliktsociala synpunkter att anföra. Man hade även att ta hänsyn till den fast anställda personalen inom försvaret. Då vägde sådana synpunkter inte tungt.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag konstaterar att utskottet inte varit tillräckligt lyhört för alla de sakargument som framförts med anledning av propositionen om nedläggning av Lv 5.

Jag vill inte betrakta mig som någon försvarspolitisk expert, men en sak måste ändå framstå som klar från försvarsberedskapssynpunkt: Sundsvall är vid en eventuell krigssituation känsligt och sårbart på grund av sitt geografiska läge och på grund av sin topografi och industristruktur. Jag hoppas att utskottet på den punkten inte har någon avvikande mening.

Förslaget om nedläggning av Lv 5 har varit föremål för FFU:s arbete. När man tar del av FFU:s synpunkter finner man att utredningen inte haft mycket att anföra. Det framkommer också av remissvaren. Men FFU:s synpunkter och förslag har ändå lagts till grund för propositionen.

Jag skall inte återupprepa alla synpunkter och tillrättalägganden som gjorts i remissarbetet men kan ändå inte avstå från att framföra några.

Ett av skälen till nedläggningen är att det finns för små möjligheter att utvidga övningsområdet. Kommunen, som äger en stor del av marken kring Lv 5, är utomordentligt förvånad över att ett sådant skäl över huvud taget anförts. Det måste bero på att man i övrigt inte hittat tillräckliga argument. Tydligen har utredningen i ett mycket tidigt skede ansett att ett fredsförband i Västernorrland skulle läggas ned.

Om det varit så tycker jag att man borde ha sagt det rent ut i stället för att söka argument som inte har med verkligheten att göra. Faktum är att det till kommunen aldrig framförts några önskemål om ytterligare mark för Lv 5:s verksamhet. Om det hade gjorts en sådan framställning kan jag försäkra att kommunen skulle ha gjort allt för att tillgodose det önskemålet. I stället är det

så att kommunen har ställt mark till förfogande utan att förbundet har ansett sig behöva disponera den.

Ytterligare ett argument för en nedläggning är att byggnader och kaserner är hårt nedslitna. Ja, visst finns det ett antal byggnader som behöver rustas upp och kompletteras. Vilket regemente i det här landet kommer ifrån årliga underhålls- och förbättringsinvesteringar?

Nog måste det här anses vara en stor kapitalförstöring, när man så sent som under de senaste sex åren lagt ned över 10 milj. kr. i förbättringar. Fastighetsbeståndet kan väl ändå inte vara i så dåligt skick? Värdet har uppsatts till 27 milj. kr. i 1976 års prisläge.

Enligt ett avtal tecknat 1940 mellan Sundsvalls kommun och kronan har kronan förbundit sig att vid nedläggning av Lv 5 antingen köpa marken och där ordna annan verksamhet av ungefär samma omfattning som den nuvarande eller återlämna området till kommunen med full äganderätt och utan vederlag.

Med anledning av avtalets innebörd anser jag att kronan är förpliktigad att anskaffa motsvarande antal sysselsättningstillfällen, något som jag tycker att utskottet helt har bortsett från. Jag måste därför fråga utskottets talesman: Har utskottet varit medvetet om detta avtal och dess innebörd?

Genom nedläggning av Lv 5 räknar man med en besparing på 105 milj. kr. under en 20-årsperiod. Den beräkningen av de ekonomiska besparingarna, som dock är marginella med tanke på försvarsbudgeten, har ifrågasatts.

Även om FOA:s utredning inte betraktas som officiell med tanke på att den inte har fått utredningens eller departementets välsignelse att utreda de ekonomiska effekterna, kan man inte bortse från de synpunkter som därvid framkommit men som jag inte har någon anledning att gå in på. Man konstaterar dock att en nedläggning av Lv 5 knappast entydigt är lönsam, eftersom man framför allt inte tillmätt de regionalekonomiska konsekvenserna någon betydelse.

Vi har i vår motion 426 hemställt om att nedläggning inte sker förrän motsvarande sysselsättning tillförsäkras. Vi gör det mot den bakgrunden att en sysselsättningsminskning i denna omfattning kommer att få långtgående effekter. Den drabbar ett län och en region som i dag har betydande svårigheter, och genom dess industriella struktur ser framtiden mörk ut. Man skulle ta hänsyn till regionala och kommunalekonomiska synpunkter vid indragning av fredsförbanden. Den hänsynen har man helt bortsett ifrån, vill jag påstå.

Det kan jag säga med tanke på den rådande sysselsättningsutvecklingen. Yrkesverksamhetsgraden inom Sundsvall-Timrå och länet ligger, trots de vidtagna lokaliseringpolitiska åtgärderna, under riksgenomsnittet för såväl manlig som kvinnlig arbetskraft. För att höja yrkesverksamhetsgraden enbart i Sundsvall-Timrå till riksgenomsnittet behövs 1 800 nya arbetstillfällen.

Eftersom utredningen enligt direktiven hade att ta hänsyn till de regionala och kommunalekonomiska aspekterna, ställer jag mig frågan om man verkligen valde rätt nedläggningsobjekt. Är svaret ja, kan man då påvisa att Sundsvall och Västernorrland drabbas i mindre utsträckning än någon annan

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

ort och något annat län?

Herr talman! Jag är medveten om att försvarskostnaderna måste hållas inom rimlig nivå och är även beredd att ta de konsekvenser som följer. Men när man ger sken av att man följt direktiven och tagit de hänsyn som det där talas om fastän man inte gjort det, då måste vi kräva att statsmakterna garanterar oss motsvarande sysselsättningstillfällen. Jag yrkar därför bifall till motionen 426.

I detta anförande instämde Stig Olsson (s).

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Varje nedläggning av företag eller indragning av verksamheter som leder till bortfall av arbetstillfällen utgör problem såväl för de direkt berörda människorna som för den ort som förlorar jobb utan att nya kommer i stället. En nedläggning av ett regemente utgör inget undantag härifrån. Dessutom måste en regementsnedläggning bedömas från många andra synpunkter, t. ex. försvarssynpunkter, och utifrån värnpliktsociala värderingar.

Med anledning av regeringens förslag att Lv 5 i Sundsvall skall läggas ner har samtliga riksdagsledamöter från Medelpad i motioner krävt att riksdagen skall avvisa det förslaget. Vi som representerar regeringspartierna har i motionen 536 efter ett försök till samlad bedömning av förslaget från samhällsekonomiska, försvars-, sysselsättnings-, regionalpolitiska, utbildningsmässiga m. fl. synpunkter kommit till slutsatsen att riksdagen i stället bör besluta att uttala att Lv 5 skall bibehållas.

För att inte synpunkterna i den här debatten skall bli alltför mycket upprepade har vi försökt dela upp frågorna något. Håkan Winberg kommer omedelbart efter mig att ta upp försvarssynpunkterna, och Bo Forslund har nyss talat om sysselsättningsfrågor och markfrågor. Av hans redovisning framgick det klart att Sundsvall och Västernorrland i hög grad behöver de arbetstillfällen som regementet direkt och indirekt ger. Han visade även att markfrågorna inte utgör hinder i Sundsvall.

Jag vill anknyta något till markfrågorna i Sundsvall och jämföra med Göteborg, eftersom det ofta sagts att valet stått mellan att lägga ned Lv 5 eller Lv 6. Jag vill erinra om att Lv 5 har luftvärnets bästa skjutfält, Åstön. I motsats till FFU ansåg arméchefen i sitt yttrande över förslaget att med hänsyn till tillgången på skjutfält har Lv 5 sammantaget bättre utbildningsbetingelser än Lv 6. Markfrågorna är, som framhållits, lösta eller kan lösas i Sundsvall utan konflikt med andra intressen.

I Göteborg och Mölndal är markfrågorna däremot icke långsiktigt lösta och inte heller anges hur de skall lösas. De båda kommunerna har framhållit att området för Lv 6:s skjutfält vid Sisjön är av intresse för bl. a. friluftss- och bostadsändamål, varför fältet troligen kan ligga kvar endast under en övergångstid. Utskottet säger att dess ställningstagande bygger på att både övningsmöjligheterna på Kviberg och skjutfältet vid Sisjön kan behållas under de närmaste 20 åren. Jag undrar: Hur ställer sig vederbörande

kommuner till utskottets skrivning om övningsområde och skjutfält under en 20-årsperiod? Hur ämnar man lösa skjutfältsfrågan på sikt i Göteborgs-området? Är markfrågorna en faktor som enligt utskottet talar för nedläggning av Lv 5 och behållande av Lv 6?

Under 1950- och 1960-talen ansågs det nästan självklart att vad som var stort var bättre. Vi skulle ha större kommuner, större skolenheter, större sjukhus etc. I mycket har erfarenheterna lett till att fördelarna med de mindre enheterna efter hand uppmärksammats alltmer. Kan det inte vara lika med regementen, som ju främst är utbildningsenheter? Kan vi inte vid en total bedömning av trivsel, kortare reseavstånd, goda utbildningsresultat m. m. komma till slutsatsen att kostnaden i relation till utbildningsresultatet inte är högre vid det mindre regementet? Vad spar vi in med större enheter? Antalet instruktörer måste stå i relation till antalet som skall utbildas. Resekostnaderna för både de värnpliktiga och de repetitionsutbildade samt inom den militära organisationen ökar ju större enheter vi har. Sådana bedömningar får ej glömmas bort vid bedömning av nedläggning av Lv 5.

Att personalorganisationerna vid Lv 5 motsatt sig nedläggning av regementet är väl ganska självklart, men det bör noteras att även Statsanställdas förbund och LO motsatt sig nedläggning med hänsyn till att de blygsamma kostnadsbesparingarna inte kan motivera en så omfattande omlokalisering och avveckling som FFU föreslog. SACO/SR ansåg det vara mycket tveksamt om besparingarna genom Lv 5:s nedläggning är så betydelsefulla att de negativa effekterna kan godtas. Bland negativa effekter kan nämnas att sannolikt en stor del av den fast anställda befälspersonalen inte kommer att flytta från Sundsvall, om de möjligen kan få något arbete på orten – uppgifter som f. ö. klart framfördes vid utskottets besök i Sundsvall. Detta bortfall av befäl och tekniker på de orter som skall öka sin utbildningskapacitet leder till ökat utbildningsbehov för nämnda kategorier och därav följande kostnader. Arméchefen har t. ex. beräknat att ett bortfall av 50 befäl motsvarar en utbildningskostnad av 10 milj. kr.

Vid Lv 5 har befälsrekryteringen varit god och vakansläget gynnsamt jämfört med övriga Lv-förband. Upphör Lv 5 blir Sundsvallsdistriktet utan militärt förband, vilket medför att rekryteringsmöjligheterna inom detta område blir mindre utnyttjade.

För de värnpliktiga betyder nedläggningen längre resor och högre resekostnader. Sett under en längre tidsperiod rekryteras ca 50 % av de värnpliktiga direkt från närområdet med möjlighet till dagliga resor till hemorten. Närheten till hemorten har stor betydelse för trivseln och utbildningsresultatet. Över huvud taget är trivseln och därmed utbildningsresultatet bra vid Lv 5. Att trivsel råder bevisas bl. a. av att även värnpliktiga som kommer från andra delar av landet starkt understrukit de goda förutsättningarna där och vikten av att bibehålla regementet. För vissa ungdomar är det av familjescäl, yrkesskäl eller andra omständigheter speciellt betydelsefullt att de kan få fullgöra sin värnpliktsutbildning inte alltför långt från hemmet.

Läggs Lv 5 ned skulle alla ungdomar i ett område med drygt 100 000

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

invånare berövas möjlighet att – om de har speciella behov – få göra sin värnplikt nära hemmet. Troligen skulle därför en regementsnedläggning medföra att fler värnpliktiga än f. n. inte skulle klara av att fullfölja tjänstgöringen, utan kommer att avbryta grundutbildningen.

Den besparing som FFU beräknat skulle bli följden av en nedläggning av Lv 5 – drygt 100 milj. kr. under en 20-årsperiod – har ifrågasatts av flera remissinstanser. Besparingarna på vissa områden äts upp av ökade kostnader inom andra områden. Investeringarna måste öka vid de regementen som skall överta den värnplikts- och repetitionsutbildning som nu sker vid Lv 5. Samtidigt uppstår kapitalförluster i anläggningarna i Sundsvall.

Praktiskt taget all repetitionsutbildning för vilken Lv 5 är ansvarigt genomförs på Åstöns skjutfält. Lv 5 är luftvärnets största repetitionsutbildningsförband. Vid en nedläggning av Lv 5 måste dess repetitionsutbildningsansvar fördelas på andra förband.

Hur osäkra beräkningarna av ekonomiska vinster genom en nedläggning av Lv 5 är framgår kanske främst av att FFU redovisat att besparingarna skulle överstiga merkostnaderna med drygt 38 milj. kr., medan chefen för armén, som granskat FFU:s beräkningar, kom fram till en besparing av endast 18 milj. kr.

Här skiljer alltså drygt 20 milj. mellan FFU:s och chefens för armén lönsamhetsberäkning.

Bortfallet av drygt 200 arbetstillfällen direkt vid Lv 5 och indirekt ytterligare nästan lika många måste ersättas genom regionalpolitiska insatser innebärande stora kostnader för samhället.

Praktiskt taget alla nya sysselsättningstillfällen som tillkommit i Väster-norrlands län under senare år är resultat av samhälleliga satsningar genom dels regionalpolitiska insatser, dels omlokalisering av statlig verksamhet. Inom industrin kan enligt uppgift varje nytt arbetstillfälle beräknas kosta 350 000 kr. Med 25 % i statligt lokaliseringsbidrag blir enbart statens direkta subvention nära 20 milj. kr. vid utbyggnad för 200 sysselsatta. Direkta och indirekta kostnader för utlokalisering av ett statligt verk av motsvarande storlek torde vara lika stora.

Om Lv 5 läggs ned inom exempelvis fem år måste under samma tid motsvarande antal nya arbetstillfällen skapas i Väster-norrland genom i stor utsträckning statliga stödåtgärder. Men det räcker inte med dessa merkostnader. Vid de regementen som skall överta Lv 5:s utbildningsuppgifter måste investeringar också göras. Även personalkostnaderna stiger under en övergångstid. Vi får alltså under de närmaste åren betydande merkostnader på grund av nedläggningen. Först senare kan samhället eventuellt få lägre kostnader, men det dröjer många år innan samhället totalt sett kan tjäna på nedläggningen. Det är dessa totala samhällsekonomiska bedömningar som vi motionärer bl. a. saknar i underlaget för beslutet. Vi är väl alla ense om att försvarets verksamhet måste ses som en del av hela samhällets verksamhet och inte som en isolerad förteelse.

Effekterna av statsmakternas strävan att bygga ut och differentiera arbetsmarknaden i Sundsvallsdistriktet genom lokaliseringsstöd och genom

utlokalisering av statlig förvaltning kommer att starkt försvagas, om nedläggningen genomförs. Av människorna skulle det upplevas som om staten ger med den ena handen och tar tillbaka med den andra.

Vi anser att de regionalpolitiska synpunkterna inte tillräckligt beaktats vid bedömningarna då det gäller frågan om nedläggning av Lv 5, trots att regeringens tilläggsdirektiv i mars i fjol innebar att inte bara militära synpunkter skulle ligga till grund för FFU:s bedömningar. Jag undrar när de totala samhällskostnaderna beräknas bli lägre på grund av Lv 5:s nedläggning, om man räknar med att samma antal skall grundutbildas och samma antal repetitionsutbildas samt om man genom åtgärder skall kompensera sysselsättningsbortfallet i Västernorrlands län.

Herr talman! Låt mig summera:

Markfrågorna är lösta eller kan lösas i Sundsvall.

FFU:s beräkningar i fråga om kostnadsbesparingarna bedöms helt annorlunda av arméchefen.

Jag har nämnt att inga motstående markintressen gjort sig gällande, vilket sker i många andra delar av landet och skapar irritation. Tack vare Lv 5:s sätt att driva sin verksamhet står en samlad ortsbefolkning bakom kravet på regementets bibehållande, oberoende av vilken syn människorna har på vårt försvar och dess utformning. Med den kännedom jag har om regementet vill jag påstå att ledningen för Lv 5 verksamt bidragit till att allmänheten inom Sundsvallsdistriktet har en positiv syn på försvaret.

Måste vi verkligen lägga ned ett sådant regemente?

Försvarsutskottet har genom besök på Lv 5 kunnat – hoppas jag – konstatera att regementet fungerar väl och att utbildningsförutsättningarna är goda samt att regementet utgör en värdefull kuppberedskap i ett område med många strategiskt viktiga industrier och kommunikationsleder. Ändock föreslår man en nedläggning.

En samlad bedömning leder oss motionärer till att det varken i FFU eller propositionen eller det kortfattade utskottsbetänkandet framlagts material som talar för en nedläggning. Därför, herr talman, står vi kvar vid samma krav som vi hade när vi för två månader sedan skrev vår motion, nämligen att riksdagen bör uttala att regementet skall bibehållas.

Jag yrkar alltså bifall till motionen 536.

I detta anförande instämde Rolf Sellgren (fp) och Margit Odelsparr (c).

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Det kan knappast sägas vara särskilt starka skäl som anförts i propositionen för nedläggningen av Sundsvalls luftvärnsregemente, och det förefaller som om man i utskottsbetänkandet är medveten om det. Det framgår både av de förhållandevis få rader som i betänkandet handlar om nedläggningen av Lv 5 och av vad man tycker sig kunna utläsa mellan raderna.

Det finns åtskilliga skäl för att Lv 5 inte skall läggas ner, säger försvarsutskottet. Det är särskilt regionalpolitiska synpunkter som talar för förban-

dets bibehållande. Men med hänsyn till de ekonomiska ramar som gäller för försvaret och på grund av följderna vid alternativa lösningar föreslår utskottet, trots att utskottet uttryckligen sagt att det finns åtskilliga skäl för förbandets bibehållande, att en nedläggning skall komma till stånd.

Nedläggningen skall sålunda ske av ekonomiska skäl. Någon övergripande bedömning av en ökning eller en minskning av kostnader av olika slag synes inte föreligga. Det är inte tillräckligt belagt att det blir en samhällsekonomisk besparing och om det därför är ett riksintresse att lägga ned Lv 5. Enligt propositionen skall nedläggningen ge endast ett begränsat ekonomiskt utbyte, men det torde vara tvivelaktigt om den vid en total samhällsekonomisk bedömning ger något utbyte alls.

Att nedläggningen är en nackdel för Mellannorrland som helhet, för Västernorrlands län och för Sundsvalls kommun står ju klart. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har i yttrande pekat på konsekvenserna från regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter och på konsekvenserna för kommunens ekonomi, som redan i dag är mycket problematisk, och för personalen och de värnpliktiga. Länsstyrelsen har diskuterat markfrågorna liksom Lv 5:s del i den samlade försvarsberedskapen. Med tanke på de olika sektorer där en nedläggning av Lv 5 får avsevärda negativa konsekvenser har länsstyrelsen bestämt motsatt sig en nedläggning.

Lv 5 ligger i en kommun i allmänna stödområdet. Det betyder att riksdag och regering har ansett att särskilda åtgärder är erforderliga för att främja en samhällsekonomisk och i övrigt lämplig lokalisering av näringslivet till detta område. Man måste då för att åtminstone uppfylla elementära krav på konsekvens, logik och rimlighet kräva att starka skäl föreligger, om man skall utplåna en befintlig statlig lokalisering i området, en lokalisering som skapar sysselsättning för många. Sådana starka skäl finns inte. De skäl som finns är tvärtom svaga, och jag erinrar åter kammarens ledamöter om att utskottet självt hittat åtskilliga skäl som talar för att Lv 5 inte bör läggas ned.

Militära myndigheter har påtalat den nackdel från beredskapssynpunkt och från operativ synpunkt som en nedläggning innebär. Överbefälhavaren har framhållit att en nedläggning av Lv 5 från operativ synpunkt inte är önskvärd. Möjligheterna att ge erforderlig miljöutbildning åt luftvärnsförband, som i krigsorganisationen avses bli tilldelade de norrländska militärområdena, minskar. Det blir svårare att snabbt mobilisera luftvärnsförband till skydd av förbindelserna i nedre Norrlands militärområde. Arméchefen påpekar att ett bortfall av luftvärnsförband inom nedre Norrlands militärområde minskar de andra förbandens inom militärområdet möjligheter till samövningar med luftvärnet. Detta är, säger arméchefen, en klar nackdel, inte minst för befälsutbildningen.

Lv 5:s företrädare har under många år bidragit till de goda relationer som förbandet har med befolkningen i området. Samverkan med de frivilliga försvarsorganisationerna är utomordentligt god. Lv 5 har goda utbildningsmöjligheter, inte minst på grund av tillgången till Åstöns skjutfält, av fredsorganisationsutredningen bedömt som luftvärnets bästa.

Det vore, herr talman, intressant att få höra utskottets talesman Gunnar

Björk i Gävle kommentera de försvarspolitiska synpunkterna. Han kanske vill göra det, eftersom det ställts frågor till honom tidigare av både Bo Forslund och Martin Olsson.

Jag vill också, herr talman, göra ett par reflexioner om den statliga omflyttningsverksamheten. Ett militärt förband flyttar nu från Umeå till Arvidsjaur, inte av några som helst försvarspolitiska skäl utan endast av lokaliseringspolitiska. Jag utgår ifrån att det inte är kostnaderna för lokaliseringen i Arvidsjaur som gör att väl fungerande förband i Mellannorrland nu måste dras in. Några statliga verk har under senare år lokaliserats till Sundsvall: delar av riks försäkringsverket, statens personalpensionsverk och centrala studiestödsnämnden, för att nämna några. Det finns motiv för en sådan lokalisering, åtminstone när det gäller orter inom stödområdet. Men nog ter det sig egendomligt när den positiva effekten av nya lokaliseringar samtidigt motverkas av nedläggning av redan befintliga verksamheter. Det kan nog inte hjälpas att många ibland får den uppfattningen att – som Martin Olsson sade – den ena statliga handen inte alltid vet vad den andra gör. Patentverkets bolagsbyrå är nu på väg till Sundsvall. Det är i varje fall den indirekta orsaken till att en annan näring – en näring i ordets mer bokstavliga betydelse än vad som brukar vara fallet när ordet används från denna talarstol – läggs ned. Jag tänker på det både från hotell- och restaurangsynpunkt och från kulturhistorisk synpunkt så betydelsefulla Hotell Knaust, som försvinner i sommar. Det tar bort sysselsättning för ganska många.

För några veckor sedan hade jag tillfälle att i kammaren diskutera med justitieministern om nedläggningen av Ljustadalens kriminalvårdsanstalt, som också ligger i Medelpad. Risken är ju den att alla dessa nedläggningar tillsammans gör att en ort och ett område, som eljest har förutsättningar att klara sig med ett ringa mått av regionalpolitiska stödinsatser, kommer att behöva väsentligt mycket mer av sådana.

Herr talman! För 20 år sedan, år 1958, hade riksdagen att ta ställning till en proposition om nedläggning av Sundsvalls luftvärnsregemente. Riksdagen avsåg då regeringens förslag och beslöt att Lv 5 skulle bli kvar. Riksdagen sade att motsvarande begränsningar och besparingar fick vidtas i övrigt inom fredsorganisationen. Det var, herr talman, ett klokt beslut. Riksdagen har i dag chansen att fatta ett lika klokt beslut genom att bifalla motionen 536, som har väckts av borgerliga ledamöter från Västernorrlands län, med Martin Olsson som första namn. I den motionen hemställs att riksdagen beslutar uttala att Lv 5 skall bibehållas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen 536.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Det har från företrädare för Sundsvallsregionen ställts ett antal frågor som jag skulle vilja besvara. Jag har självfallet stor förståelse för de synpunkter som här har anförts från denna region. Bo Forslund ställde frågan om vi känner till det avtal som träffades mellan kronan och kommunen omkring år 1940. Vi känner till det, men min tolkning av det är att det säger att kronan har möjlighet att använda området för någon annan

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

kronans verksamhet av ungefär samma omfattning. Jag räknar med att det mer är fråga om ett löfte till kronan än om en skyldighet.

Bo Forslund tog också upp en del synpunkter på kostnaderna. Jag vill poängtera att man vid en nedläggning spar ungefär 50 miljoner bara genom de investeringar som man slipper göra. Under hela den aktuella perioden räknar man med att spara ca 100 milj. kr. i minskade kostnader. Det gäller alltså ganska mycket pengar – inte bara normala driftkostnader, som här gjordes gällande.

Martin Olsson frågade om Lv 6 i Göteborg, och på den punkten har utskottet mycket klart uttalat att de ställningstaganden man gör bygger på att både övningsmöjligheterna på Kviberg och skjutfältet vid Sisjön, som ligger i Mölndals kommun, kan behållas under den närmaste 20-årsperioden. Det är bakgrunden till att vi anser att markfrågorna i Göteborg för Lv 6 är tillfredsställande lösta.

Vad gäller de frågor som Håkan Winberg tog upp håller jag med om att Åstön är ett alldeles utmärkt skjutfält. På hans fråga om en nedläggning av Lv 5 innebär ett ändrat försvarspolitiskt ställningstagande när det gäller kuppberedskapen vill jag säga att så inte är fallet. Det är viktigt att hålla isär fredsorganisationen, som till stor del är en utbildningsorganisation, och krigsorganisationen, som skall fungera i krig.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

HÅKAN WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte underlåta att erinra utskottets talesman om de skäl som förelåg vid 1958 års beslut, eftersom jag nämnde att riksdagen då fällde propositionen. I statsutskottets utlåtande, som det då hette, sade man att om den aktuella indragningen gjordes så skulle det icke finnas något fredsluftvärnsförband mellan Norrtälje och Luleå, en sträcka på omkring 100 mil.

Vi befinner oss nu i precis samma läge. Ett stort och viktigt område i Mellannorrand skulld få en betydlig försämring vad gäller försvar mot kuppforetag och även i andra avscenden. Vi skall kanske också komma ihåg att vi i nära anslutning till Sundsvallsområdet har vitala transportleder som det är speciellt väsentligt att skydda. Vi har också sårbara insitutioner som Skogsbrukets Datacentral och många andra.

MARGIT SANDÉHN (s):

Herr talman! Försvaret är givetvis en stor och komplicerad apparat och självfallet oerhört viktig och betydelsefull för vårt land.

Vad beträffar lokaliseringen av försvarsförbanden och förändringarna inom försvarsorganisationen kommer jag här att endast beröra flyttningen av Lv 4 från Malmö till Ystad och P 7 från Ystad till Revingehed och Hässleholm.

P 7 betyder mycket för Ystads kommun. Inte minst i skattemässigt

hänseende är det av mycket stor betydelse för kommunen att få behålla detta stora regemente. Många bland personalen vid P 7 har i förtroendeställning fått en icke oväsentlig betydelse för kommunens utveckling, och tack vare ett intimt samarbete mellan dem och kommunen har markfrågan för P 7 vid olika tillfällen kunnat lösas på ett friktionsfritt sätt.

Så sent som 1970 beslöt dåvarande stadsfullmäktige att överlåta stora fastighets- och markbestånd inom Fredriksbergsområdet till kronan. Detta område var en viss komplettering till det militära övningsfältet vid Nybro. Denna överlåtelse grundade man på de förväntningar om en utökad militär verksamhet som förespeglades från militärt håll vid uppgörelsen, då man sade att "för P 7 anses goda förutsättningar föreligga, ej blott för regementets bibehållande utan även för en utökning av Ystadkontingenten, därest förbättrade övningsmöjligheter här kan åstadkommas."

Det var inte utan en viss tveksamhet man sålde detta från kommunens synpunkt betydelsefulla markområde, som hade förvärvats av kommunen för att vid senare tillfälle användas för industriändamål och i den södra delen för fritidsändamål, eftersom det låg intill vår s. k. Sandskog.

Med anledning av den planerade lokaliseringen av pansarkadettskolan till Ystad hade kommunen också tillgodoseett de militära önskemålen om mark i Ystads kommuns tätorter med ca 15 000 m², men tyvärr förlades inte pansarkadettskolan till Ystad.

Man har från kommunens sida alltid bedömt det vara synnerligen angeläget att medverka till en lösning när det gällt att utöka markområdet för regementet för att på så sätt säkerställa dess behov av övningsmark, anpassad till de anspråk pansarutbildningen har. Kommunen har därför med stor förvåning uppmärksammat att man i utredningen, propositionen och försvarsutskottets betänkande har föreslagit att pansarutbildningen skall avvecklas i Ystad och flyttas till Revingehed och Hässleholm. Man har ju under flera år planerat för en pansarutbildning i Ystadsområdet, och det måste då enligt kommunens mening från både samhällsekonomiska och militära synpunkter vara otillfredsställande att en avveckling föreslås av pansarutbildningen i Ystadsområdet. I stället borde utbildningen utökas för att man skulle kunna utnyttja de stora investeringarna.

Herr talman! Utöver de betänkligheter jag här har räknat upp är de föreslagna förbandsflyttningarna förknippade med en rad andra aspekter, såsom ett regementes av tradition starka bindning till den region där det ligger samt alla de starka person- och familjeband som knutits under decennier. Människor som har rotat sig kan inte tänka sig en förflyttning. Här är vi väl inne på samma problem som när en industri läggs ner och de anställda blir tvingade till en prövande flyttning till en annan kommun. Dessa problem känner vi redan, och jag frågar: Varför då skapa flera nya sådana? De försvarsanställda bör få känna trygghet i sin anställning lika väl som andra. Det kan inte vara motiverat med en personalomflyttning på det sätt som här kommer att ske. Förslaget skulle innebära att ca 200 familjer vid P 7 tvingades flytta eller finge mycket besvärliga arbetsreseförhållanden. Däremot kan man med säkerhet utgå från att de som nu är anställda vid Lv 4 kommer att bo kvar

*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

i Malmö. Konsekvensen blir då att det blir fler som flyttar från än till Ystad.

Det kommer också att bli en viss försämring för de värnpliktiga. FFU-utredningen har betonat att man bör undvika omfattande personalomflyttningar. Därför bör Lv 4 få vara kvar i Malmö och P 7/Fo 11 få ha kvar sin utbildning i Ystad och Revingehed.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 som är fogade till försvarsutskottets betänkande nr 11.

OLLE AULIN (m):

Herr talman! Vi har nu gått varvet runt och är tillbaka på Malmöbänken.

Regeringen föreslår i den proposition vi behandlar att Lv 4 skall flyttas från Malmö till Ystad, medan pansarutbildningen i Ystad skall flyttas därifrån. Enligt propositionen skall åtgärderna ses som ett led i rationaliseringar för att åstadkomma kostnadsbesparingar, vilka för de här redovisade förändringarna skulle – efter genomförandet – uppgå till ca 16 milj. kr. per år. Som tidigare har nämnts har länsstyrelsen i Malmöhus län varit kritisk mot hållfastheten i fredsorganisationsutredningens beräkning av besparingseffekterna.

Också chefen för armén har kommit till ett annat beräkningsresultat än FFU.

Fredsorganisationsutredningen har beräknat skillnaderna mellan besparingar under en 20-årsperiod och kostnaderna för genomförandet till ca 49 milj. kr., medan chefen för armén finner motsvarande skillnad vara endast ca 24 milj. kr.

I dessa beräkningar har hänsyn då inte tagits till kostnaderna för värnpliktsresor. En minskning av utbildningskapaciteten i Malmöhus län med 500 utbildningsplatser – 700 försvinner från Malmö och 200 tillkommer på Revingehed – innebär att antalet skånska värnpliktiga som under närmast överskådlig tid måste grundutbildas utanför länet ökar med samma antal. Detta bedöms medföra kostnader för värnpliktsresor med drygt 1 milj. kr. om året. Efter hand ökande kostnader för energi kommer naturligtvis att ytterligare öka dessa kostnader. Till detta kommer kostnader för de värnpliktigas egna resor, som de själva betalar.

De begränsade besparingseffekterna av en omfattande och för personalen påfrestande förändring av fredsorganisationen i Skåne skulle kunna accepteras om av andra orsaker, t. ex. personalpolitiska, operativa, utbildningsmässiga, värnpliktssociala eller regionalpolitiska skäl, en omorganisation bedömdes nödvändig. En granskning av dessa skäl talar emellertid klart emot en förflyttning av Lv 4 från Malmö. Först vill jag ta upp de personalpolitiska skälen. Både från rekryteringssynpunkt och med hänsyn till möjligheterna för familjemedlemmar att behålla sina arbeten är en förläggning av Lv 4 i Malmö att föredra.

Flyttning av förband påverkar erfarenhetsmässigt under lång tid negativt förbandens rationella drift. Det bör uppmärksammas att sammanlagt arbetsuppgifter för ca 650 personer flyttas till annan ort om utredningens förslag

avseende Lv 4 och P 7 genomförs.

Operativa skäl talar starkt för att Malmö genom sitt strategiska läge, den stora hamncapaciteten och betydelsen ur försörjningssynpunkt bör ha omedelbar tillgång till ett fredsförband med hög mobiliserings- och kuppförsvarsberedskap. Vad överbefälhavaren tidigare har framhållit om krav på ett kuppförsvarsförband i Malmö äger, menar jag, fortfarande giltighet.

När det gäller utbildningsmässiga skäl är övningsbetingelserna för Lv 4 i Malmö goda. Markproblemen för utbildningen har överskattats av utredningen.

Som framgår av länsstyrelsens och kommunfullmäktiges i Malmö yttrande är fredsorganisationsutredningens uttalande inte i överensstämmelse med de verkliga förhållandena. Den planerade yttre ringvägen i Malmö kommer bara i ringa mån – om ens så mycket – att påverka regementets utbildningsmöjligheter.

Malmö kommun önskar att luftvärnsregementet skall bli kvar i Malmö och är beredd att på allt sätt medverka till att eventuella ytterligare behov av övningsmark tillgodoses och säkras för framtiden.

Jag kommer så till problemen i anslutning till skjutfältet i Falsterbo. Av skjutfälten i Skåne är detta det som är lämpligast för luftvärnsskjutningar. Det närmast lämpligaste är Ravlunda, medan Hammar/Kabusa med hänsyn till störningar från båttrafiken är det minst lämpliga. Luftvärnsskjutningar måste därför genomföras på Falsterbofältet, även efter en flyttning av regementet från Malmö. Farhågorna beträffande skjutfältet i Falsterbo är inte av den art och omfattning att de motiverar en flyttning av regementet.

En flyttning av regementet till Ystad skulle däremot negativt påverka den omfattande frivilligutbildningen i Malmöregionen. Där finns ca 20 000 frivilliga inom totalförsvaret. De har behov av nära tillgång till utbildningsservice i form av instruktörer, materiel, förråd, övningshallar och fordon. Jag tycker det är bra att försvarsutskottet starkt betonar att fortsatt service åt frivilligorganisationerna måste garanteras även om riksdagen fattar beslutet att Lv 4 skall flyttas till Ystad.

Det är också av värnpliktssociala skäl önskvärt att utbildningen av de värnpliktiga sker så nära hemorten som möjligt. Detta är önskvärt även med hänsyn till samhällsekonomiska synpunkter.

Inom två mil från Malmö bor i dag ca 70 % av de värnpliktiga vid Lv 4. På regementet placeras i viss utsträckning värnpliktiga som bor inom Malmö-Lundområdet och som kan åberopa särskilda sociala skäl för utbildning nära hemorten.

Regionalpolitiska skäl brukar jag inte framföra. Men eftersom de har anförts av andra intressenter vill jag peka på dem. De talar också för att Lv 4 skall få vara kvar. Både Malmö och Ystads kommuner påverkas negativt av det nu föreliggande förslaget, som framgår av de yttranden som har lämnats från kommunerna.

Till det anförda kommer också önskemålet att underlätta försvarsupplysningen. Vi talar ofta i den här kammaren om behovet av att öka försvarsupplysningen. Här har vi ett utmärkt tillfälle att ge försvarsupplysning till det

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

stora antalet grundskole- och gymnasieelever i Malmöområdet. En nära kontakt mellan förband och samhälle är en bra grund att bygga försvarsupplösning på.

Sammantaget framgår alltså att en förflyttning av Lv 4 till Ystad inte är rationell. Det vore riktigare att arméns utbildningsorganisation totalt i Skåne sågs över i ett större sammanhang, varvid inte minst pansarets och infanteriets utveckling på sikt skulle tas med i bedömningen. Jag förmodar att detta icke är den sista omorganisationen när det gäller fredsförbanden i Skåne – tyvärr.

Jag förstår i och för sig försvarsministern, som behöver vartenda öre och vartenda krona som han kan skrapa ihop till anslag för materielanskaffning inom krigsmakten. Och när det finns en enig utredning och uttalanden från militärbefälhavaren, chefen för armén och överbefälhavaren som alla accepterar utredningsförslaget – då förstår jag att det är svårt att lägga fram ett annat förslag.

Men jag menar att det vid remissbehandlingen av utredningsförslaget har kommit fram många synpunkter som man borde tagit större hänsyn till, och jag menar att också mina argument är bärande när det gäller ställningstagandet till om regementet skall flytta eller inte.

Det gäller då var vi skall ta pengarna ifrån, om vi nu ändå kan göra besparingar. Jag vill då erinra om att en annan motion redovisar besparingar som väl uppväger de eventuella merkostnader som kan uppkomma om Lv 4 blir kvar i Malmö.

Herr talman! Hans Lindblad kom in på litet historiska sammanhang. Han skall inte bli ensam om det.

Försvaret av Malmö har av svenska myndigheter i regel getts hög prioritet. Omedelbart efter Skånes övergång till Sverige anlades en stark svensk garnison i Malmö. Man kan naturligtvis kalla det för en ockupationsstyrka om man så vill. Det var naturligt att styrkorna rekryterades med svenskt manskap, och till att börja med var det folk från Bergslagen. År 1700 medgavs rätten att rekrytera högst 20 skåningar per kompani till de förband som skulle försvara Malmö. Så småningom rekryterades emellertid allt fler från den egna bygden till stadens garnison och regementen, och kronprinsens husarer blev verkligen ett skånskt förband, ett Malmöförband, med vilket stadens invånare kände stor gemenskap.

År 1927, den stora regementsdödens år, när den socialdemokratiska försvarsministern – jag tror han kallades krigsminister på den tiden – drog in 14 fredsförband och minskade arméns officerskår med 37 % och dess underofficerskår med 48 %, då red kronprinsens husarer bort för sista gången.

Men bara tolv år senare – inför hotet utifrån genom Nazitysklands framväxande – fick Malmö ett nytt förband, ett luftvärnsförband, som sedan kom att heta Skånska luftvärnsregementet. Offerviljan hos malmöborna var vid den tidpunkten mycket stor när det gällde att samla in pengar till luftvärnskanoner och luftvärnskulsprutor för hembygdens försvar. På en vecka samlade man in en halv miljon kronor, och det var mycket pengar på

den tiden. Det kom in stora och små bidrag. En skolflicka skickade in 2 kr. och bifogade en vers:

Vårt försvar är litet dåligt,
men soldaten väntar tåligt.

Här kommer nu en liten peng
till fler kanoner på Ribersborgs äng.
– Och nog behövde vi de pengarna.

Malmöborna slår vakt om sitt regemente. Vi tycker att stadens värnpliktiga i stor utsträckning också i fortsättningen skall kunna utbildas vid stadens regemente. Vi behöver ha det regementet kvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1032.

I detta anförande instämde Joakim Ollén (m).

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Eric Holmqvist och Olle Aulin har redan kommenterat flyttningen av Lv 4 från Malmö, och jag har inte mycket mer att tillägga. Jag vill bara understryka ett par av de skäl som talar för att Lv 4 bör få stanna kvar i Malmö.

Man måste starkt ifrågasätta om det är riktigt att lämna Sydsveriges största stad med så många betydelsefulla och strategiskt viktiga funktioner och med så utsatt geografiskt läge som Malmö utan något regemente. Även en lekman vet om och känner väl till att Öresund är föremål för intensivt intresse från alla håll med sitt nyckelläge i den strategiska världsbild som f. n. är dominerande. Det egna försvarets förmåga att snabbt ställa upp till försvar står ju ändå i direkt relation till avståndet, och förlängs detta så försämras kuppberedskapen.

Ett annat skäl är socialt – ett skäl som man måste fästa ett visst avseende vid. Närheten till Malmö – varifrån de flesta kommer som på något sätt är knutna till Lv 4, kanske främst de värnpliktiga – gör det möjligt för dem att utnyttja rätten till nattpermission. Det är en förmån som förvisso inte alla inkallade har. Man skall kanske inte underskatta betydelsen av den. En nedläggning innebär en direkt försämring för en stor grupp värnpliktiga. Det är visserligen svårt att i kalla siffror mäta fördelen med ett sådant här system, men med kännedom om de psykiska påfrestningar som värnpliktstiden innebär för många, borde man i kostnadskalkylen ta med dessa positiva värden.

Nedläggningen får också negativa konsekvenser för frivilligverksamheten i Malmö. Det är faktiskt så att tyngdpunkten för frivilligverksamheten inom länet ligger i Malmö.

De sysselsättningsmöjligheter som finns på regementet betyder en icke föraktlig hjälp åt en kommun som har det ganska bekymmersamt att få debet och kredit att gå ihop.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till Eric Holmqvists reservation 2 i försvarsutskottets betänkande nr 11.

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

BENGT GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen I om vissa markfrågor. På den punkten ansluter jag mig till den argumentation som Eric Holmqvist inledde sitt anförande med. I övrigt biträder jag utskottets synpunkter och förslag.

Mitt samvete är väl inte känsligare än andras, så jag är nog inte ensam om att egentligen vilja sticka in brasklappen "härtill är jag nödd och tvungen" under beslutssigillet.

Gunnar Björk i Gävle inledde sitt anförande med att helt riktigt säga att föreliggande förslag är en följd av förra årets långsiktiga försvarsbeslut. Sedan gjorde han sig tyvärr skyldig till samma förlöpnings som jag har hört statsministern göra i en radiodebatt. "Med socialdemokratisk försvarspolitik skulle vi ha fått lägga ned flera förband", sade både den äldre och den yngre centerpartisten. Båda får vara vänliga att hålla reda på att majoritet och reserver inte skiljer sig åt vad gäller nedläggning av förband. Vi räknade båda med en minskning med ett par tre regementsadministrationer. I det här avseendet har vi samma ansvar och bör inte kasta grundlösa beskyllningar mot varandra.

Menar vi något med vår neutralitetspolitik måste vi ha ett försvar. Vill vi verka för avspänning längs en lång gränslinje måste det vara uppbyggt så att det inte bara ger vårt folk trygghet mot yttre hot utan också ger öster och väster den trygga förvissningen att vårt land inte kan bli ett uppmarschområde.

Gränserna är långa, och den landyta som skall försvaras är stor. Det här blir dyrt, så dyrt att det uppstår konflikt mellan kraven på medel till yttre trygghet och medel till den inre trygghet som är försvarsviljans förutsättning. I den avvägningen har socialdemokrater och borgerliga kommit på skilda linjer. En yttring av detta är den penningmässiga skillnaden om 362 milj. kr. detta budgetår. I ett längre perspektiv rör det sig om miljarder.

Min och mina meningsfränders uppfattning är att det i första hand är de högsta och kostsammaste tekniska kraven som måste begränsas, men inte heller fredsorganisationen kan förbli oförändrad om folket skall orka bära ett försvar, starkt nog att ge oss yttre trygghet.

Men, blir naturligtvis invändningen, ofrånkomliga förändringar får inte ske på ett sätt som äventyrar trygghet för personal – och för kommuner som under många år burit en uppgift som social basorganisation för ett militärt förband och dess anställda. Det här har t. ex. varit bärande för Bo Forslunds envisa agerande. Det går inte att komma ifrån den frågeställningen.

Jag upplever problemet också i mitt hemlän. F 11 skall ju läggas ned och det går trögt att få fram alternativ sysselsättning. Just med hänsyn till den totala trygghetsproblematiken är det en bjudande plikt för statsmakterna att inte spara någon möda när det gäller att med sysselsättningsskapande åtgärder se till att förändringar i organisationen för vår yttre trygghet inte äventyrar den inre tryggheten i form av utkomstmöjligheter i kommuner som visat stor förståelse för det militära förbandet och dess verksamhet.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är ändå så att socialdemokraterna hade ett lägre alternativ när riksdagen tog det försvarspolitiska beslutet. Det innebär, såsom jag också har uppfattat det, en större ambition när det gäller personalminskningsmålet. Det är därför intressant att konstatera att en av de ledande socialdemokraterna, Eric Holmqvist, inte ställer sig bakom det. Han har en reservation, där han föreslår att ett förband inte skall läggas ned, men han föreslår inget alternativ till nedläggning. Jag förstår att Bengt Gustavsson i det läget är bekymrad för den socialdemokratiska trovärdigheten på det här området. Det är ett rimligt krav att man skulle ha presenterat andra alternativ.

När det gäller personalminskningsmålet vill jag anföra följande. Socialdemokraterna har samma mål som vi när det gäller fredsorganisationssidan, säger Bengt Gustavsson – tre fyra regementsadministrationer. Man har inte heller gått längre när det gäller de centrala staberna, som behandlas i nästa betänkande på föredragningslistan. Men om socialdemokraterna har en större ambition än vi att skära ned personal vore det värdefullt för kammaren om Bengt Gustavsson utvecklade sin pedagogiska skicklighet och förklarade hur socialdemokraternas personalminskningsmål verkligen ser ut och hur det skall konkretiseras i den grå och bistra verkligheten.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraternas personalminskningsmål – för att använda det förskräckliga ordet – har skilt sig från regeringssidans i ett avseende. Jag vidhåller, och det bör Gunnar Björk veta, att i såväl försvarsutredningen som försvarsutskottet talade vi om nedläggning med ett par tre administrationer. Sedan har i försvarsministerns direktiv till fredsorganisationsutredningen siffran tre fyra administrationer nämnts. Men det är en process som jag inte går in på nu. Det är sådant som så småningom återkommer till riksdagen.

Men vi var precis på samma linje när det gällde förbandsenheter, och Gunnar Björk försöker komma ifrån det genom att ta upp en diskussion med Eric Holmqvist på den här punkten. Det var inte alls det jag vände mig mot, utan det var att Gunnar Björk, vilket förvånade mig, lika demagogiskt som statsministern i radiodebatten ställde frågan: Vilka förband ytterligare är det ni socialdemokrater vill lägga ned? På den punkten, det upprepar jag, har vi varit på samma linje. Det har skilt sig på det sättet att vi i försvarsutredningen och i reservationer till försvarsutskottets betänkande i fjol räknade med något större neddragning på de centrala staberna och förvaltningarna än motsidan då gjorde. Men på den punkten har vi överträffats rejält av försvarsministern, och jag har inte kritiserat honom där. Men där har det skilt sig på personalsidan, inte när det gäller nedläggning av förband.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker ändå att om en av socialdemokraternas ledande företrädare i utskottet, f. d. försvarsministern, säger att vi inte skall lägga ned så många förband som man tänker sig från majoritetens sida vore det klädsamt om han presenterade ett alternativ.

Torsdagen den
16 mars 1978

*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det här är egentligen Eric Holmqvists debatt. Jag kan bara konstatera att Gunnar Björk i Gävle beskyller Eric Holmqvist för något som han inte gjort sig skyldig till. Eric Holmqvist har argumenterat mot neddragningen av Lv 4. Men han har inte sagt något om det totala antalet förband som skall läggas ned.

Men nu är Gunnar Björk medveten om att han är ute och åker cykel. Vad jag reagerade mot var det där skrämskottet som liksom en bred hagelsvärm skulle gå ut i landet, att socialdemokraterna egentligen vill lägga ned flera förband. Det är det inte fråga om. Vi har satt på pränt exakt samma siffra från socialdemokratiskt håll som man gjort från regeringslägret.

Talmannen anmälde att Gunnar Björk i Gävle anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag enligt replikreglerna inte kunde få replik på Gunnar Björk i Gävle när han skulle besvara vad jag hade tagit upp i mitt anförande.

När det gällde bedömningen av Lv 5:s bibehållande eller nedläggande tog jag upp några synpunkter. Jag kom in på markfrågorna, jag kom in på de regionalpolitiska värderingarna.

Beträffande markfrågorna hänvisade jag till att man haft att göra en avvägning mellan Lv 5 och Lv 6. Jag påpekade att markfrågorna i Sundsvall var lösta eller kunde lösas utan konflikter med andra intressen, medan de enligt utskottets uppgifter inte är lösta i Göteborg. Man säger att de anses kunna lösas. Det sägs i utskottsbetänkandet att utskottets ställningstagande bygger på att man skall få behålla områdena under en 20-årsperiod.

Med hänsyn till att markfrågorna har skjutits fram undrade jag hur vederbörande kommuner hade ställt sig till utskottets skrivning. Jag fick inget svar på det. Jag frågade hur man ämnar lösa frågorna på sikt, och jag frågade om markfrågorna enligt utskottets mening är en faktor som talar för nedläggning av Lv 5 och bibehållande av Lv 6. Det var de frågor jag ställde till utskottets talesman.

När det gällde ekonomin talade Gunnar Björk i Gävle som om ingenting hade hänt sedan FFU lade fram sin utredning. Han talade om de 100 miljoner eller vad det nu var som man skulle spara – alldeles opåverkad av vad remissinstansen har sagt om detta och alldeles opåverkad av att arméchefen kommit fram till att det rörde sig om 18 miljoners besparing där FFU kommit till 38 miljoner; alltså en skillnad på 20 miljoner. Ändå får vi komma ihåg att de i detta fall bara ser det från militär synpunkt.

Vad jag förde in i sammanhanget var den totala samhällsekonomiska kostnaden eller besparingen av att lägga ned regementet. Vi skall komma ihåg att Västernorrland är det län i landet som anses behöva mer lokaliseringpolitiskt stöd än något annat län. Trots detta är sysselsättningsgraden i vårt län avsevärt lägre än riksgenomsnittet. Länet har också fått utlokalisering av

statlig verksamhet, men inte heller det har hjälpt – vi ligger långt under sysselsättningsgenomsnittet.

Från detta län föreslog FFU och föreslår nu ett enligt försvarsutskott att man skall plocka bort ett regemente som har mer än 200 anställda; man får räkna med att det får en följdverkan på lika många arbetstillfällen. Vad jag tog upp var de samhällsekonomiska frågorna – jag har inte fått något som helst svar på det: Vad vinner samhället på att lägga ned ett regemente och tjäna litet grand på det men vara tvunget att satsa medel från andra delar av statsbudgeten för att åstadkomma ny sysselsättning? Vi får komma ihåg att praktiskt taget alla nya arbetstillfällen som tillförts Västernorrlands län har tillkommit genom olika former av regionalpolitiskt stöd.

Jag tycker att försvarsutskottet har haft anledning att se närmare på detta och kanske remittera propositionen och motionerna till arbetsmarknadsutskottet för att få en vidare bedömning. Det är den allsidiga samhällsekonomiska bedömningen som vi har saknat i FFU och i propositionen och nu i betänkandet, som faktiskt avfärdar de båda motionerna om bibehållande av Lv 5 med en mening som omspannar två rader och ett ord. Men man kanske inte skall begära att få långa kommentarer till en motion. I övrigt har utskottet skrivit litet som visar att man har viss förståelse för motionerna.

Vi saknar alltså helhetssynen. Har utskottet vid en samfäll bedömning av markfrågorna, av de regionalpolitiska frågorna och av de totala samhällskostnaderna kommit fram till att det är lönsamt för det svenska samhället att lägga ned Lv 5, att lägga ned en statlig verksamhet i ett län som kämpar med sysselsättningssvårigheter, att lägga ned ett regemente som fungerar väl?

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte fick någon replik på det svar som Gunnar Björk i Gävle gav mig. Dessutom var det inget svar beträffande det avtal som tecknades redan på 1940-talet. Jag tolkar det avtalet så att vid en nedläggning av Lv 5 är kronan förpliktad att anskaffa motsvarande sysselsättningstillfällen. Det gäller inte bara att bibehålla tomma kaserner, Gunnar Björk – de skall också fyllas med sysselsatta människor. Kan man inte garantera motsvarande sysselsättning torde det innebära att anläggningar och byggnader måste rivas, om man inte får användning för dem, vilket torde vara svårt eftersom de är avsedda för ett så speciellt ändamål. Värdet av det 60-tal kaserner som det här är fråga om har av militära myndigheter beräknats till 27 milj. kr. i 1976 års penningvärde. Därför sade jag också i mitt första inlägg att det måste anses som en stor kapitalförstörelse.

År 1958 sade riksdagen, när Lv 5 var på tapeten: "Enligt vad utskottet inhämtat äro möjligheterna för staten att sälja kaserner och andra byggnader inom det av Lv 5 disponerade området begränsade." Ja, ärade kammarledamöter, jag kan försäkra att de är inte bara begränsade – de är minimala. Vi har i kommunen de senaste åren fått ta över tillräckligt med monument efter industrinedläggningar. Vi har som bekant alltför ofta fått gå in och vara städgummor efter industrins nedläggningar.

Jag är tacksam för vad Bengt Gustavsson sade i sitt första inlägg, och jag

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Torsdagen den
16 mars 1978

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

räknar med att vi skall ha en socialdemokratisk majoritet när Lv 5 skall läggas ned. Men när situationen är sådan som nu, när beslutet skall fattas, står jag givetvis fast vid mitt bifallsyrkande till Stig Olssons och min motion som går ut på att Lv 5 inte skall läggas ned förrän vi har fått garantier för alternativ sysselsättning.

De Lv 5-anställdas tillgång till lämpligt arbete på orten bör också säkerställas, om de inte vill flytta för att fortsätta att arbeta inom sitt yrkesområde. Frågan skulle naturligtvis komma i ett annat läge om företrädare för regeringen skulle ge en sådan garanti.

GUNNAR BJÖRK i Gävle (c):

Herr talman! Martin Olsson tog åter upp markfrågorna i Göteborg. Jag hänvisar på den punkten till mitt tidigare inlägg. Vi anser alltså att de frågorna är lösta för den närmaste tjuugoårsperioden.

Självfallet är vi inte opåverkade av remissvaren. Men de olika remissinstanserna har en viss benägenhet att räkna på olika sätt när det gäller de ekonomiska kalkylerna.

Vad som sagts om chefen för armén kan jag inte uttala mig om. Jag vill bara hänvisa till att medarbetarna inom FFU på detta område kommit från chefen för armén. Det är alltså möjligt att man räknar på olika sätt.

Bo Forslund gör en alltför vidlyftig tolkning av avtalet. Jag ser det som en förmån för staten men inte som en skyldighet.

När Bo Forslund hoppas mer på socialdemokraterna, vill jag bara hänvisa till att i FFU innan dess ordförande blev generaldirektör fanns det tre socialdemokrater, dvs. halva antalet ledamöter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bengt Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bengt Gustavsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 142

Nej - 129

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) motionen nr

Torsdagen den
16 mars 1978*Vissa organisa-
tionsfrågor m. m.
rörande försvaret*

536 av Martin Olsson m. fl. samt 3:o) motionen nr 426 av Bo Forslund och Stig Olsson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Martin Olsson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 536 av Martin Olsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Martin Olsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	248
Nej	-	19
Avstår	-	4

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 2 av Eric Holmqvist samt 3:o) motionen nr 1032 av Olle Aulin och Joakim Ollén, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Eric Holmqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapropositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig.

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Eric Holmqvist.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	238
Nej	-	26
Avstår	-	7

Torsdagen den
16 mars 1978

Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.

Sonja Fredgardh (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 4-9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Försvarsmaktens centrala ledning m. m.

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:9 med anledning av propositionen 1977/78:63 om försvarsmaktens centrala ledning m. m. jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för punkterna 1 och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande båda punkterna i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 2

Regeringen hade i propositionen 1977/78:63, försvarsdepartementet (s. 84-102), föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer som föredragande statsrådet hade förordat för organisation av försvarsmaktens centrala ledning m. m., dels bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad som förordats.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”Enligt propositionen bör de centrala och högre regionala myndigheternas personalstyrka minskas mer än nuvarande planer anger. Den totala minskning som bör eftersträvas vid dessa myndigheter är sammanlagt ca 1 850 anställda. Huvuddelen av minskningen bör vidtas under budgetåren 1978/79-1982/83.

Den centrala ledningen inom försvarsmakten föreslås alltså organiseras på de fyra myndigheterna överbefälhavaren, chefen för armén, chefen för marinen och chefen för flygvapnet med staber. Stabsorganisationen resp. försvarets materielverks Stockholmsdel föreslås få en i huvudsak samlad lokalisering var för sig.

Förslag läggs om ändrad organisation av försvarsstaben, vilket innebär att denna stab delas in i två delar, den ena för operativ verksamhet och underrättelsetjänst, den andra för planerings- och personalfrågor. De båda stabsdelarna föreslås bli direkt underställda överbefälhavaren.

I propositionen föreslås den principiella organisationen för försvarsgrensstab omfatta enheter för planering, organisation och materiel, personal,

utbildning och mobiliseringsförberedelser samt för administration. Vissa avvikelser i förhållande till principorganisationen föreslås för de enskilda staberna.

Enligt förslaget skall behovet av lekmannainflytande i den centrala stabsorganisationen tillgodoses genom att ett rådgivande lekmannaorgan, militärledningens rådgivande nämnd, inrättas.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:430 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen godkände de riktlinjer för försvarsmaktens centrala ledning som förordats i motionen,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarsstabens personalvårdsbyrås ställning,
3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om första flygeskaderstaben och kustflottan,
4. att riksdagen beslutade inrätta en lekmanastyrelse för försvarsstaben den 1 juli 1978 i enlighet med vad som anförts i motionen, och

1977/78:684 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1977/78:63,
2. att riksdagen hos regeringen hemställde om förnyad utredning av försvarets ledning, som skulle syfta till genomgripande förändringar i riktning mot en nedbantad och billigare organisation,
3. att riksdagen uttalade sig för ett verkligt lekmannainflytande över militärledningen i form av en styrelse som högsta beslutande organ.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:684, yrkandena 1 och 2, om avslag på propositionen och förnyad utredning,
2. att riksdagen beträffande försvarsstabens personalvårdsbyrås ställning med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:430, yrkandet 2, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,
3. att riksdagen beträffande första flygeskadern och kustflottan med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:430, yrkandet 3, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,
4. att riksdagen beträffande lekmannainflytande i försvarsmaktens centrala ledning med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1977/78:430, yrkandet 4, och 1977/78:684, yrkandet 3, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,
5. att riksdagen beträffande riktlinjer för organisation av försvarsmaktens centrala ledning med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1977/78:430, yrkandet 1, i övrigt godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,
6. att riksdagen bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Reservation hade avgivits av Bengt Gustavsson, Eric Holmqvist, Gusti Gustavsson, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Åke Gustavsson och Evert Hedberg (samtliga s) som ansett att utskottet under 2-5 bort hemställa

2. att riksdagen beträffande försvarsstabens personalvårdsbyrås ställning med avslag på propositionen och med bifall till motionen 1977/78:430, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. att riksdagen beträffande första flygeskadern och kustflottan med avslag på propositionen och med bifall till motionen 1977/78:430, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

4. att riksdagen beträffande lekmannainflytande i försvarsmaktens centrala ledning med avslag på propositionen och med bifall till motionerna 1977/78:430, yrkandet 4, och 1977/78:684, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

5. att riksdagen beträffande riktlinjer för organisation av försvarsmaktens centrala ledning med avslag på propositionen i övrigt godkände de riktlinjer som förordats i motionen 1977/78:430, yrkandet 1.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Hans Lindblad (fp).

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I detta anförande kommer jag att koncentrera mig kring frågan om lekmannainflytandet inom de centrala staberna. Olle Göransson kommer senare att tala om det socialdemokratiska alternativet till stabsorganisationen i övrigt.

Frågan om lekmannastyrelse i staberna aktualiserades i riksdagen första gången 1973 genom en socialdemokratisk motion. Riksdagen beslöt då, efter det att motionen remitterats till en rad myndigheter, att frågan skulle prövas i samband med den utredning av de centrala staberna som skulle tillsättas. På denna punkt var riksdagen enhällig.

Tyvärr höll inte enigheten längre än hit. Den borgerliga regeringen har genom sin proposition markerat sin rädsla för en lekmannastyrelse genom att i stället föreslå ett slags rådgivande organ i försvarsledningen. Därmed stoppas effektivt alla möjligheter till ett reellt inslytande från breda samhällsgrupper i den högsta militärledningen. Mycket annat var väl heller inte att vänta sig från en borgerlig regering och från en borgerlig utskottsmajoritet.

För oss socialdemokrater är skälen för en lekmannastyrelse uppenbara. Vi tycker inte att demokratin skall göra halt vid kasergrindarna. Lika litet kan den göra halt vid försvarsstabens vaktur. De militära staberna innehåller inga särdrag som motiverar att de skall vara undantag i förhållande till civila eller andra militära organ. Inom svenskt förvaltningsväsende anser man det tvärtom naturligt att den högsta ledningen för myndigheter skall utgöras av en styrelse. Härigenom vinner man många fördelar. Förvaltningarna kan tillgodogöra sig olika samhällsgruppers sakkunskap. Att lekmannastyrelser

dessutom är ett naturligt demokratiskt inslag för insyn, kontroll och beslut gör inte frågan mindre viktig.

När frågan om inrättande av lekmannastyrelser aktualiserats i olika sammanhang, har många myndigheter tidigare förhållit sig avvaktande, t. o. m. negativa. Men detta kan ju aldrig bli ett skäl för riksdagen att säga nej till ökad insyn och kontroll. Dessutom, vilket såväl regeringen som de borgerliga ledamöterna i utskottet tycks bortse ifrån, finns det ju redan i dag lekmannastyrelser inom andra försvarsmyndigheter. Så är fallet med t. ex. försvarets materielverk, försvarets forskningsanstalt, civilförsvarsstyrelsen, överstyrelsen för ekonomiskt försvar, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar och försvarets rationaliseringsinstitut.

Alla totalförsvarsgrenar utom det militära försvaret har i dag lekmanastyrelser. Dessutom finns det lekmannastyrelser vid flera myndigheter inom det militära försvaret. Man kan ju undra hur borgerligheten prioriterar en så här betydelsefull fråga, när det anses viktigare med lekmannastyrelse i marinmuseet och modellkammaren i Karlskrona än i den militära ledningen.

Nu kan man naturligtvis hävda att riksdag och regering har bestämmande, insyn och kontroll även utan någon lekmannastyrelse. Men detta är ett orimligt argument, eftersom konsekvensen av ett sådant resonemang blir att vi över huvud taget inte har behov av lekmannastyrelser någonsans. Ett utskott kan ju aldrig följa den mer vardagliga verksamheten inom en förvaltning. Det är också självklart att utskottet inte heller kan påverka de enskilda ärendena efter det att riksdagen har tagit sitt beslut av mer övergripande art.

Såväl Landsorganisationen som TCO-S – det handlar alltså om det totalt dominerande antalet anställda inom försvaret, i Plutonsofficersförbundet, Kompaniofficersförbundet, Statsanställdas förbund osv. – har klart tagit ställning för lekmannastyrelse. Lika klart säger överbefälhavaren, chefen för flygvapnet och chefen för armén nej till kravet.

Intet nytt under solen, brukar det heta. Också i denna fråga ställer sig socialdemokraterna på löntagarorganisationernas sida och de borgerliga på generalernas sida. Men det är knappast överraskande.

Utskottets majoritet försöker i sin skrivning ge intryck av att man är positiv till ett lekmanainflytande genom att säga att detta kan vara värdefullt i försvarsmaktens högsta ledning. Men det blir inte mycket med detta inflytande, eftersom lekmännen inte skall ges någon beslutanderätt. När de borgerligas stolta paroller om inflytande kolliderar med generalernas uppfattning, blir det generalerna som bestämmer. Mycket skrik och litet ull, skulle man kunna säga om de borgerligas agerande här.

Man glider undan denna oerhört viktiga sak genom att säga att det uppstår problem i ansvarsfrågor och att det blir komplicerade beslutsförhållanden. Man säger också att i den föreslagna organisationen blir ett rådgivande organ mest ändamålsenligt.

Från borgerligt håll vill man till varje pris, trots de kraftiga personalminskningar som sker, behålla en försvarsstab, en arméstab, en marininstab och en

Torsdagen den
16 mars 1978

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

flygstab. Detta är också viktigare än en civil styrelse för försvarsledningen, eftersom en sådan styrelse ju inte passar in i den borgerliga stabsmodellen. Demokratin gör halt utanför stabsbyggnaderna därför att en traditionell organisation är viktigare.

I socialdemokraternas enmyndighetsalternativ, som Olle Göransson senare utvecklar, uppstår inga problem av den art som de borgerliga redovisar.

Dessutom kan man alltid hävda att problem uppstår när fler människor får vara med och ta ett beslutsansvar. Visst kan det vara riktigt. Men glöm inte bort att det argumentet kan man använda i alla sammanhang när man inte vill ge fler människor ansvar vare sig i samhället i stort eller i enskilda företag.

Det svenska försvaret fyller en viktig samhällsfunktion. Riksdagen kommer under våren att ta ställning till ett anslag på mer än 13 500 milj. kr. till försvaret. Det finns ingen anledning att lekmannainflytande i den militära ledningsorganisationen skall vara mindre än inom andra betydelsefulla samhällsområden.

Dessutom finns ytterligare ett viktigt skäl att följa socialdemokraternas linje här. Det militära försvaret är unikt i samhället genom att så mycket av verksamheten är av hemlig karaktär. Då ställs också speciella krav på insyn och kontroll från medborgarnas sida. Lika självklart är krav på beslutanderätt. Men också detta tycks vara ointressant för den borgerliga regeringen.

I marginalen vill jag också erinra om att riksdagen tidigare har behandlat en enskild centermotion om inrättande av lekmannastyrelser på lokal nivå. En utredning om detta har riksdagen också ställt sig positiv till. Jag tycker det är riktigt. Jag tycker också det är väl så viktigt att få en styrelse på central nivå, och därför kan man ju fortfarande nära förhoppningen att någon mera radikal centerpartist kommer att stödja socialdemokraterna i voteringen – om det nu efter den borgerliga regeringsbildningen finns någon sådan centerpartist här i riksdagen.

Vi socialdemokrater har också reserverat oss till förmån för att försvarsstabens personalvårdsbyrå i den nya organisationen skall kvarstå som en fristående enhet. Det här innebär att man har möjligheter till direktkontakt såväl med överbefälhavaren och regeringen – eftersom man har ett fackansvar – som med personalorganisationer. Under remissbehandlingen av utredningens förslag och i andra sammanhang har både personalen och de värnpliktiga sett det som ett angeläget önskemål att bibehålla försvarsstabens personalvårdsbyrå i dess nuvarande principiella organisation, och eftersom detta från stabssynpunkt knappast innebär några mer påtagliga nackdelar, menar vi socialdemokrater efter remissbehandlingen att ett sådant önskemål bör tillgodoses. Dessutom – och det borde ju vara ett argument som de borgerliga lyssnar till – visar t. o. m. överbefälhavaren stor tveksamhet, eftersom han föreslår att byrån t. v. skall bibehållas som självständig enhet med eget fackansvar.

Personaladministrativa frågor får en allt större tyngd i samhället som helhet. Lösandet av problemen kräver många gånger en smidighet som inte

alltid kan tillgodoses inom en byråkratisk organisation, och man bör inte skapa problem i onödan. Försvarets personalvårdsbyrå har med sin fristående ställning fungerat bra, och det bör vi ge den byrån förutsättningar att kunna göra även i framtiden.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag vill först konstatera att när det gäller det område som nu diskuteras är vi i vänsterpartiet kommunisterna helt och hållet avstängda från att delta i debatten på lika villkor.

Vi har från vårt partis sida under den här riksdagsperioden haft anledning att åtskilliga gånger peka på den diskriminering som vi utsätts för genom att vi hindras från att delta i det normala parlamentariska arbetet i utskotten. I försvarsfrågan har vi aldrig haft den möjligheten. Vi har heller inte fått delta med representanter i försvarsutredningar eller andra likartade samarbetsgrupper.

Det framstår därför som en ynkedom och ett allvarligt avsteg från demokratiska principer, när man i utskottsbetänkandet på s. 2 apropå planeringsarbetet och den parlamentariska insynen i det kan hänvisa till "den insyn som riksdagens utrikes- och försvarsutskott får genom fortlöpande orienteringar om arbetets inriktning och resultat". Den insynen är inte fullständig, och den diskriminering som övriga partier utsätter oss för är ett brott mot det demokratibegrepp som alla i alla andra sammanhang så flitigt bekänner sig till.

På det rent praktiska planet medför detta att det är omöjligt att tillfredsställande följa upp och granska de ofta ganska invecklade frågeställningar som det här gäller.

Mot bakgrund av vår principiella syn på försvarsfrågan, enligt vilken det är nödvändigt för Sverige att radikalt ompröva sin nuvarande försvarspolitik, har vi emellertid ansett att det förslag som här läggs fram av regeringen inte kan godtas. Det innebär inte någon större förändring. Det finns inga ansatser till nytänkande. De ekonomiska realiteterna som blir alltmer uppenbara, och som ingen längre kan bortse ifrån i det läge som vi nu befinner oss i, talar försvarsministern om i sin proposition, och han framhåller också att minskningar har genomförts på personalsidan. Men han nämner inte att när det gäller staberna har lönekostnaderna framför allt drivits i höjden, därför att befattningar hela tiden har lyfts upp i högre lönelägen. Så har skett vid all översyn under 1960- och 1970-talen. Det betyder t. ex. att en uppgift som före den stora omläggningen av stabsverksamheten på 1960-talet sköttes av en officer med kaptens grad numera fordrar en regementsofficer av kanske överstes grad, ibland med en ställföreträdare vid sidan. Motargumentet blir förstås att arbetsuppgifterna har ökat så kolossalt i omfattning att det här blivit nödvändigt. Detta är inte alltid med sanningen överensstämmande, utan man kan säga att det är en följd av en löneglidning som tillåtits på de här nivåerna.

Även när det gäller integreringen av olika funktioner har det inte kommit fram särskilt mycket nytt. Försvarsorganisationen har alltid karakteriserats av skråtänkande. Det finns en uppsjö av exempel på den saken från tidigare i år, och det finns fortfarande mycket kvar av den inställningen. Det är inte bara fråga om en konkurrens mellan försvarsgrenarna, där armé-, marin- och flygvapencheferna svartsjukt slår vakt om sina revir. Det finns sådana tendenser också i förvaltningsapparaten och inom staberna mellan olika tjänstegrenar. Mycket har blivit bättre, det skall villigt erkännas, men här hade man haft ett tillfälle att mera resolut ingripa och genomföra nödvändiga förändringar.

Ett första lämpligt steg hade varit en sammanslagning av försvarsstaben och försvarsgrensstaberna till en myndighet enligt alternativet CI. Men enligt det här förslaget skall vi, som vpk skriver i sin motion, "fortfarande ha en uppdelning på tre olika försvarsgrenar, med allt vad det innebär av skråtänkande och inbördes konkurrens. Vi skall fortfarande upprätthålla en organisation som har sina rötter i andra världskrigets erfarenheter och vars förespråkare envist vägrar att inse, eller medge, att detta inte ökar vår säkerhet och att det lägger allt orimligare ekonomiska bördor på de svenska skattebetalarna. Inte ens effektiva och översiktliga planeringssystem blir till någon hjälp att pressa ner kostnaderna, om man inte är villig att på ett mera avgörande sätt förändra organisationen än vad som föreslås i den här propositionen."

Vi biträder i det här fallet de uppfattningar som framförts i den socialdemokratiska reservationen. Det är ju glädjande att socialdemokratin har blivit intresserad av demokratin inom krigsmakten, ett intresse som, enligt min uppfattning, inte har varit särdeles stort under tidigare decennier. Socialdemokraterna går ofta ut och talar om generalernas makt och om hur de styr och ställer, men när det kommer till realiteter och det skall beviljas pengar till försvaret är det inte någon större skillnad mellan socialdemokrater och borgare. Socialdemokratin har varit med och byggt upp den försvarsstruktur som vi har i dag, och den bör också ta ansvaret för att den ser ut som den nu gör. Det är ingenting som man kan skylla på en borgerlig regering som har suttit i ett par år. Vi hälsar emellertid med tillfredsställelse förslaget att det skall inrättas en lekmannastyrelse, och vi kommer att stödja det.

Det är självklart att lekmannainflytandet motarbetas av de militära myndigheterna. De kan gå med på en rådgivande nämnd utan makt och utan befogenheter att ingripa i beslutsprocessen. Det är klassiskt att försöka komma undan genom att tillåta en låtsasreform.

De militära myndigheterna har, som vpk framhållit i sin motion, i årtal sett till att de har insyn på en mängd olika nivåer i samhället genom systemet med militärassistenter. Det innebär att en officer knyts till ledningarna för den civila förvaltningen på olika nivåer för att tillgodose totalförsvarsspekten. På det sättet har den militära ledningen skaffat sig en inte oviktig ställning, från vilken det går att framföra de militära synpunkterna. Men själv har man envist motarbetat en liknande insyn på sitt eget revir. Det finns ingen anledning till varför inte militärledningen skulle underkasta sig överinse-

endet av en verkligt beslutande lekmannastyrelse.

Vänsterpartiet kommunisterna anser i konsekvens med vad vi tidigare har framfört i försvarsfrågan, att hela den svenska försvarsorganisationen är i behov av en grundläggande omorganisation. Vi har inte råd, och vi kommer inte att ha råd, med ett försvar som är uppbyggt efter dagens principer. Det ger oss inte heller det tillskott till vår säkerhetspolitik som de höga kostnaderna motiveras med. Det här förslaget innebär inte något försök till ett mera realistiskt synsätt. Därför är det ett dåligt förslag, och det bör avvisas av riksdagen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till yrkandena 1 och 2 i vpk:s motion 684 och till reservationen.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 9 behandlar två frågor. Den första gäller principer för ledningen av försvarsmakten i fred och den andra gäller organisationen av försvarsmaktens centrala ledning.

Beträffande den första frågan vill jag hänvisa till utskottets enhälliga skrivning, som i utskottsbetänkandet återfinns på s. 4 och 5. I den andra frågan finns det skilda meningar mellan utskottsmajoriteten och socialdemokraterna resp. kommunisterna. Låt mig inledningsvis bara påpeka de olika röstlägen som Oswald Söderqvist och Åke Gustavsson använder i denna debatt. Den motion som Oswald Söderqvist talar för har avstyrkts av ett enhälligt utskott. Vpk vill ha en förnyad utredning medan utskottet anser att propositionen och den framlagda utredningen utgör tillräcklig grund för ett beslut av riksdagen i dag.

Vid behandlingen av de förslag som har lagts fram i propositionen har utskottet först tagit upp frågan om personalramen för det fortsatta organisationsarbetet vid centrala och högre regionala myndigheter. Man har under senare år gjort stora ansträngningar för att minska personalkostnaderna inom försvaret. Det är helt enkelt nödvändigt att göra det. Antalet anställda har minskat med omkring 3 000 sedan 1972, varav ca 2 000 inom den lokala och lägre regionala organisationen. Trots betydande personalminskningar har, som alla som intresserar sig för försvarsfrågor vet, lönekostnadernas andel av försvarets totala ekonomiska ram ökat.

Vi i utskottet delar därför enhälligt försvarsministerns mening att det är nödvändigt med omfattande personalminskningar även i förhållande till nuvarande planering. Denna tar sikte på en minskning med 2 500 anställda under perioden 1977–1982. De fortsatta personalbesparingarna bör i ökad utsträckning genomföras vid myndigheter på central och högre regional nivå. I propositionen har man bedömt att minskningen bör uppgå till ca 1 850 anställda fram till mitten av 1980-talet, varav 500 inom de centrala staberna.

De angivna minskningsmålen är i första hand betingade av nödvändigheten att minska personalkostnaderna i försvarsmaktens fredsorganisation. Men minskningar av angiven storleksordning medför så stora verkningar för berörda myndigheters verksamhet och organisation, att utskottet anser att de

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

måste studeras närmare. Detta förutsätts också ske enligt regeringsförslaget. Inte minst detaljerna i den nya stabsorganisationen måste övervägas ytterligare. Utskottet utgår från att man i det fortsatta arbetet också måste beakta andra faktorer av betydelse för organisationsutformningen, t. ex. följderna beträffande personalbehovet på andra nivåer i organisationen, behovet att utnyttja konsulter och möjligheterna att beroda den militära personalen lämpliga arbetsuppgifter ären närmast före pensionsavgången. De uppsatta minskningsmålen bör dock enligt utskottets mening kunna tjäna som klara riktmärken för rationaliseringsverksamheten.

Åke Gustavsson har här talat för att den centrala stabsorganisationen skall samlas inom en myndighet. Han använder därvid ett mycket bestämt tonfall. Jag kan då inte underlåta att erinra om att Åke Gustavsson som utredningsman i den utredning som propositionen bygger på har uttalat sig för fyramyndighetsalternativet.

Utskottet menar att fyramyndighetsalternativet bättre gagnar försvarets ledning än ett enmyndighetsalternativ. Vi har inom utskottet ägnat mycken tid åt den frågan. Vi har därvid funnit att en stabsorganisation uppdelad på fyra myndigheter har stora fördelar när det gäller beslutsprocessen. ÖB:s ställning löper enligt utskottets mening risk att bli alltför framträdande i ett enmyndighetsalternativ. Ett sådant alternativ skulle också öka centraliseringen inom försvarsmakten, vilket vi anser vara en utveckling i fel riktning. Det skulle bli längre avstånd mellan verksamheten och ansvarig chef, och det skulle medföra ökade problem främst på personalområdet.

Utskottet anser det också vara viktigt att en sådan omorganisation vidtas som ökar de militära chefernas ansvar för alla personalfrågor. Det är dessutom värdefullt med lekmannainflytande inom försvarsmaktens centrala ledning, och för ledningsverksamheten i fred bör ett lekmanorgan inrättas. Utskottet har följt ledningsutredningens majoritetsförslag i den här frågan.

I det här sammanhanget slår Åke Gustavsson ned på den borgerliga regeringen och säger att den har argumenterat och arbetat på ett visst sätt. Men han underlåter att påpeka att den borgerliga regeringen här har följt ett majoritetsförslag av en utredning som letts av en känd socialdemokrat. Åke Gustavsson säger att socialdemokraterna ställer sig på löntagarnas sida i denna fråga, men när han så bestämt hävdar det fränkänner han tydligen utredningens ordförande all kontakt med socialdemokraterna.

Åke Gustavsson använde talesättet "mycket skrik för lite ull". Det talesättet kan användas som en bumerang mot honom själv. Om man som Åke Gustavsson gör i en utredning går in för ett fyramyndighetsalternativ och utredningens majoritet uttalar sig för en lekmannastyreelse som har en viss sammansättning, då tycker jag att man bör använda ett mera måttfullt tonfall när man i ett senare läge kommer fram till en annan mening.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande kommenterade röstläget i debatten. Jag skall inte försöka sätta något annat betyg på herr Peterssons röstläge än att jag tycker att hans anförande präglades av ett synnerligen moderat röstläge.

Under mitt anförande sade jag att Olle Göransson kommer att ta upp diskussionen om en- och fyramyndighetsalternativet. Jag skall därför inte kommentera det över huvud taget utan med fullt förtroende överlåta detta åt min utredningskamrat i försvarsmaktens ledningsutredning.

Sedan kom herr Per Petersson in på ett resonemang om hur jag ser på utredningens ordförandes agerande. Det är ganska ointressant att diskutera den frågeställningen här; utredningens ordförande får naturligtvis tala för sig själv. Jag talar för den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Därmed torde det också vara klaggjort vilken position socialdemokratin intar till löntagargorganisationerna.

Oswald Söderqvist sade att socialdemokratin nu visar ett intresse för de här frågorna men att intresset för försvarsfrågor tidigare inte varit särskilt stort. Jag skall inte försöka mig på någon längre historieskrivning utan bara göra ett par korta konstateranden.

Det var på initiativ av bl. a. det socialdemokratiska ungdomsförbundet som man i det här landet körde i gång med värnpliktskonferenser. Dessa har på ett mycket aktivt sätt bidragit till att förbättra de värnpliktigas förhållanden. Det var den socialdemokratiska regeringen som tillsatte den utredning som bl. a. behandlar utbildningsförhållanden, relationer mellan instruktörerna och de värnpliktiga samt demokratiseringen. Även den utredningen tillkom efter ett initiativ från de fackliga organisationerna. Jag kan också peka på den personalvård som har bedrivits i en rad avseenden. Också den har utvecklats efter ett socialdemokratiskt initiativ.

Sedan vill jag naturligtvis tacka för att vpk, trots att vi har avstyrkt deras motion, ändå ger oss så många rosor för den socialdemokratiska reservationen.

Jag vill till slut bara göra det konstaterandet, att om propositionen skulle helt avslås och några åtgärder över huvud taget inte skulle vidtas utan en ny utredning skulle komma att tillsättas, då skulle man på vpk-håll få finna sig i betydligt högre kostnader för det militära försvaret än vad som nu är fallet. Det är kostnadsbesparande åtgärder som vi genomför. – Men vill vpk höja försvarskostnaderna, är det ju deras sak.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Jag vet inte vad som har föresvävat den moderate försvarsministern Krönmark när han avlämnade propositionen om försvarsmaktens centrala ledning. Antingen vill han framställa sig som en tuff arbetsgivare som vill ge intryck av att arbetstakten i de centrala staberna är så låg att man kan minska personalstyrkan med mer än 30 %, eller också utgår han från att det inte är han eller den borgerliga regeringen som behöver ta konsekvenserna av propositionens förslag. Troligtvis är det senare fallet, eftersom man i

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarmaktens
centrala ledning
m. m.*

propositionen inte kan finna några närmare anvisningar om *hur* hela denna besparing skall gå till. Däremot finns det en del allmänna uttalanden om en långtgående decentralisering av beslutsbefogenheter, som skall bli möjlig genom en verklig målstyrning. Detta är enligt departementschefen en helt ny situation, som kräver en omställning i både tänkande och handlande.

Skrivningen tyder på tron att det s. k. FPE-systemet plötsligt skulle innebära en lösning som gör denna besparing möjlig. Den som litet närmare har undersökt FPE-systemet, inte minst i det utredningsbetänkande som ligger till grund för propositionen – vilket vi har gjort – kan konstatera att FPE-systemet här inneburit en ökad arbetsvolym och då speciellt för de centrala staberna.

Studie- och planeringsverksamheten har ökat, bl. a. genom att metodiken har förfinats, och det tycker jag är en positiv effekt. Det ger oss möjligheter att bedöma de åtgärder som vidtas. Budgetarbetet har också ökat, bl. a. genom att planerings- och budgetdialoger numera sker i flera varv, och det kommer även ut till flera nivåer inom försvaret än tidigare. Detta är också bra, och det har givit flera inom försvaret möjligheter att påverka planeringen av den framtida verksamheten.

Metoder för formulering av mål och för mätning av måluppfyllelsegrad har tagits fram eller håller på att tas fram i staberna, vilket kräver en hel del arbete. Den s. k. målstyrningen tar i dag betydande resurser i anspråk, särskilt som den – tvärtmot vad försvarsministern påstår i propositionen – kräver ökad kontroll, analys och värdering.

Man frågar sig naturligtvis om herr Krönmark menar att det är de lokala myndigheterna som skall kontrollera sig själva. Jag anser således att FPE-systemet i sig har medfört ökade krav på insatser inom de centrala staberna, och några större möjligheter att på det här området minska det arbetet har jag svårt att se för dagen.

Då frågar man sig: Leder inte FPE-systemet till ökade möjligheter att decentralisera? Jo, det gör det. Möjligheter finns att delegera till olika lokala områden. Det kan gälla fastighetsunderhåll, utbildning, personaltjänst och mycket annat. Men en decentralisering inom dessa områden leder inte till några personalbesparingar, som herr Krönmark tydligen tror. I varje fall har vi inom FLU haft mycket svårt att hitta några större möjligheter till sådana besparingar på det här området.

Jag kommer alltså till slutsatsen att det inte är möjligt att genom ytterligare decentralisering åstadkomma några större personalbesparingar än FLU har föreslagit. Däremot bedömer jag det inte som omöjligt att minska de centrala staberna genom att man till lokal nivå flyttar både uppgifter och resurser. Detta medför, som jag tidigare sade, inga besparingar för försvaret i dess helhet, men det är önskvärt ur demokratisk synpunkt att man gör på det sättet.

Om man alltså kommer till slutsatsen att man inte kan minska staberna genom rationaliseringar och decentralisering av beslutsbefogenheter, vad är det då som återstår? Jo, det är naturligtvis att sänka den s. k. ambitionsnivån för försvaret. Detta innebär att man måste prioritera bort vissa uppgifter och

lösa övriga så bra som möjligt på den tid som står till förfogande. Eftersom myndigheterna är ansvariga inför regeringen, måste det ju också åvila regeringen att avgöra om uppgifterna löses med en tillräcklig ambitionsnivå. Jag vill erinra om att vi i 1974 års försvarsutredning framhöll att förutsättningarna för en sänkning av ambitionsnivån bl. a. är att omfattningen och antalet uppgifter som ställts av överordnade myndigheter starkt minskar.

Jag frågar mig: Var kan man i propositionen eller i utskottsmajoritetens skrivning hitta en rad om detta behov av ändrad ambitionsnivå?

Vi socialdemokrater ställer alltså upp på det personalminskningsmål som herr Krönmark har satt upp, men vi kommer också till den slutsatsen att vi måste välja ett annat organisationsförslag än det som departementschefen förordar. Då måste vi pröva något av de enmyndighetsalternativ som utredningen utarbetat. Det bör bli föremål för vidare utredning för att det också skall kunna bli ett reellt alternativ. Vi har i vår reservation till föreliggande betänkande också förordat att man övergår till ett enmyndighetsalternativ, som vi anser innebära de reella möjligheterna till ordentlig personalbesparing.

Fördelarna med att övergå till enmyndighetsalternativet, som vi socialdemokrater förordar, är att det på sikt bör ge större möjligheter till kontinuitet i försvaret och enkelhet och ökad säkerhet i övergången från freds- till krigsorganisationen. Vi tror vidare att möjligheterna att i förbandsproduktionen effektivt samordna åtgärder rörande personal, utbildning, materiel och anläggningar för att skapa och vidmakthålla dugliga krigsförband avsevärt ökar.

Det tredje argumentet för enmyndighetsalternativet är att vi får en ökad möjlighet att skapa en effektiv slutprocess inom ledningsorganisationen. Det blir alltså mindre tröghet och förhoppningsvis färre flaskhalsar om man väljer detta alternativ. Möjligheterna till gemensamma beredningsorgan i staberna är också större i enmyndighetsalternativet än i det nuvarande.

Ja, herr talman, det finns en rad skäl som talar för att om man skall radikalt minska centrala staberna, så bör man välja något av enmyndighetsalternativen. Det sägs ibland att flermyndighetsalternativet ger möjligheter för de olika försvarsgrenscheferna att bättre hävda sina åsikter, sina vapenslag. Och man har ifrågasatt om inte just detta med avvikande uppfattningar i organisationen kan komma att tryckas ned i ett enmyndighetsalternativ. Jag tror att dessa risker är starkt överdrivna. Och jag har kommit till den slutsatsen att försvarsgrenschefernas självständiga myndighetsställning kan bli – och ibland också är – konserverande för utvecklingen för det försvar vi har.

Slutsatsen av min argumentation blir alltså att vi från socialdemokratiskt håll säger ja till den personalbesparingsram som departementschefen förordar. Men vi säger nej till ett bibehållande av flermyndighetsalternativet och föreslår, i enlighet med reservationen, att den framtida ledningsorganisationen skall bygga på enmyndighetsalternativet. Detta tillsammans med vårt förslag med lekmanastyrelser, som Åke Gustavsson har utvecklat, kommer att ge – det är vi övertygade om – de bästa förutsättningarna för att det

personalminskningsmål som vi är överens om också skall ge den största flexibiliteten i de centrala staberna i framtiden.

Jag yrkar därmed, herr talman, bifall till den reservation som socialdemokraterna har avgivit i detta ärende.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Riksdagen bör mycket noga ta del av den specialutredning som gjorts om varför det blev ett så kraftigt överskridande av materielanslaget för armén mitt under budgetåret att man måste plocka dit nästan en kvarts miljard bara några månader efter det att riksdagen fattat fjolårets försvarsbeslut. Det är en intressant läsning som visar att tillämpningen av systemet inte riktigt fungerar som vi tror.

Den 28 oktober i fjol skriver materielverket att likviditetsläget kommer att bli helt omöjligt för armén under innevarande budgetår och det två närmaste budgetåren, om vi köper den nya terrängbilen och den nya pansarvärnsroboten, och att verket inte medvetet kan göra sådana beställningar som leder till att bristen på betalningsmedel bibehålls kommande budgetår.

Fem dagar senare skriver chefen för armén att pengar skall tillföras – "hur kan inte anges" – men att i avvaktan härpå beställning skall göras. Vi skulle alltså plussa på ytterligare några hundra miljoner i beställningar, när vi redan befinner oss i en betalningskris.

Vad som händer är då att materielverkets chef några dagar senare klokt nog på eget bevåg beslutar om beställningsstopp.

Så här får det naturligtvis inte gå till. Då kan man fråga: Är det fel på systemet eller på tillämpningen?

Detta är naturligtvis ett argument för vad som finns i propositionen och som fanns i försvarsmaktens ledningsutredning, att man måste stärka ÖB:s övergripande ledning. I och för sig konstaterar studien om arméns överskridande att ÖB har haft flera tillfällen att ingripa, och det har ju departementet också haft, men ingen har riktigt reagerat. Det jag kanske tycker är allvarligast är när armén går ut och förklarar att överskridandet beror på industrin som levererar snabbare. Utredningen visade att det icke var sant, det var en mycket marginell sak. Jag föreslår naturligtvis att man vill skylla ifrån sig, det är begripligt. Men det värsta är: Tänk om de hade trott att det var så här! Har de ingen koll på vad de gör?

Detta visar alltså att det finns behov av att göra förändringar. En av de viktiga förändringarna är att man i framtiden bara skall ha en programplan för det militära försvaret. Överbefälhavaren skall lämna in den. Det är alltså en förstärkning av överbefälhavarens roll, och det ligger i linje med en rad förändringar som har gjorts, framför allt 1961 men även i andra sammanhang.

Innebär då detta att man skall ta steget fullt ut och säga att vi behöver bara ÖB, att det bara bör finnas en enda myndighet? Detta har utredningen tittat på under ett par tre år. Utredningen var enig när den sade att så skall vi inte ha det. Skälen har redan redovisats, och jag har för egen del försökt ta fram flera argument. Jag har avgivit ett särskilt yttrande på grund av att vi åkte till

Norge för att se hur enmyndighetsalternativet fungerar. Det var lärorikt – dock icke så att vi skall rätta oss efter det. Där hade person efter person på mycket hög nivå slutat därför att man inte stod ut att jobba när bara en skulle bestämma. Det blir en väldig centralisering av praktiskt taget alla frågor. I verkligheten försöker man i Norge delvis återföra vissa frågor. Man kan inte centralisera beslut så mycket. I Canada, där man gick ännu längre, har man tagit ganska rejäla steg tillbaka.

Det visar sig alltså att de som har provat en enmyndighetslösning fått betydande problem. Detta med att en skall fatta alla beslut, att alla beslut skall koncentreras, har man i och för sig haft i några företag, men det är nu en klar tendens att försöka delegera ner. Att tro att varje beslut i princip skall utgå från ett enda ställe, där man begriper mera, är en övertro på centralisering som är farlig. Därför är det mycket angeläget, inte minst för personalen, att det finns beslutsorgan längre ned, och att det man kallar förbandsproduktionen inte skall ledas och centraliseras på det sätt som ett enmyndighetsalternativ skulle innebära.

Vad vi fann i utredningen var att försvarsstaben hittills delvis har fungerat rätt dåligt. Det som skulle vara huvuduppgiften – den operativa ledningen – har ibland kommit på efterkälken. Försvarsstabschefen har inte klarat detta, utan det har i viss mån skötts av hans närmaste man. Det är tvärs emot de principer som låg bakom tanken på ledningen för försvarsstaben. Nu har utredningen gjort ett försök att finna en lösning för ledningen av försvarsstaben: att dela ansvaret i två. Men om man skulle lägga in allt det ansvar som nu finns hos de nuvarande försvarsgrenscheferna, så blir detta en orimlig belastning på de centrala figurerna – ÖB och hans stabschefer. Detta är alltså argumentet: ett enmyndighetsalternativ är farligt därför att det lätt leder till att man inte får kontakt med verkligheten. Det fattas felaktiga beslut. Så få kan inte ha så mycket kunskap. Detta gäller inte minst ledningen för stora materielprojekt. Det måste inom olika områden finnas ett rejält sammanhållande ansvar. Det kan inte göras av en, utan det behövs en decentralisering. Det allmänna talet om försvaret är snarast att det har varit för centraliserat. Redan detta att ha fyra myndigheter är att ha beslutsfattandet för högt upp. Att då gå till ett enmyndighetsalternativ tror jag är riskfyllt.

Detta hänger också samman med frågan om lekmannainflytande. Är man av olika skäl överens om att ett enmyndighetsalternativ icke vore bra är naturligtvis lekmannastyrelser besvärligt att införa. Det som framfördes i en motion till riksdagen var att lekmannastyrelser behövs för att i främsta hand syssla med utbildningsfrågor och sådant. Det skulle betyda lekmannastyrelser knutna till försvarsgrenscheferna. Men utredningen noterade att det var rimligt att ett lekmannainflytande fick göra sig gällande även i avvägningsfrågorna; organet skulle i så fall läggas på försvarsstaben. Det skulle innebära fyra lekmannastyrelser, varav tre delvis skulle underordnas den första. Om man bara har en på försvarsstaben betyder det att man inte gärna kan syssla med det som var grundidén i motionen, nämligen det som hade med utbildningen och förbanden att göra. Det visade sig att det går ganska smidigt att lösa dessa problem genom ett råd, därför att rådet fråntar ingen

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

ansvaret men har möjlighet att gå in på olika frågor.

Mycket ofta är det fråga om saker som kommer som förslag från myndigheten till regeringen och sedan kanske beslutas av riksdagen. Har då ett råd hos myndigheten uttalat sig vet man vad olika intressenter tycker. Sedan kan det sägas: Här har ett antal politiker eller människor från organisationer etc. yttrat sig. Vad skall de tillmätas för betydelse jämfört med generaler? Det kommer fram synpunkter, och det är väldigt viktigt. Och man har inte gjort en tungrodd beslutsapparat.

Det här innebär naturligtvis inte att det i och för sig inte går att ha lekmanastyrelser – men i så fall skall man ha en för varje myndighet, dvs. fyra lekmanastyrelser.

Sedan vill jag beröra en sak till, nämligen personalvårdsavdelningen. När utredningen var enig om att det bör finnas en sammanhållen personalenhet berodde det på att vi ansåg att det var mycket viktigt att förstärka personalfunktionen. Den är i dag splittrad. Det är angeläget att sammanföra olika enheter och verkligen få en förstärkning i förhållande till nuläget. Om det hela hänger ihop på lokal och regional nivå, så skall det inte vara två lydlinjer nedåt från central nivå, som ibland korsar varandra.

Utredningen uttalade alltså mycket starkt att det, just för att förstärka personalvården, är viktigt att få en rimlig ledning av den. Vi sade också att det här är en så viktig fråga att det är angeläget att till chef för personalenheten utses den mest kompetente. Det skall alltså finnas alternativ: militär eller civil chef. På den punkten var utredningen helt enig. Och man betraktade skälen som övertygande – just för att man skall kunna erbjuda en bättre personalpolitik inom försvarsmakten.

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Får jag beröra lekmanastyrelserna och personalfrågorna.

Hans Lindblad säger att man i ett fyrmyndighetsalternativ skulle behöva fyra lekmanastyrelser. Vi har i vår reservation till utredningen visat att det även i ett fyrmyndighetsalternativ går att ha en lekmanastyrelse.

Men poängen i hela Hans Lindblads resonemang är att han – trots att han så tydligt är för centralisering – väljer att låta en traditionell organisationsmodell i de här avseendena ta överhanden och vara styrande framför alternativet lekmanastyrelse. Detta gör han trots att han beskyller oss socialdemokrater för att ha en övertro på att en person skall leda allt. Det är i själva verket tvärtom. Vi vill ha ett beslut som flera människor har ansvar för. Därför vill vi ha lekmanastyrelser.

När det gäller personalvården är det helt riktigt, Hans Lindblad, att utredningen på den punkten var enig. Men jag skall villigt erkänna att vi självfallet tar intryck av vad personalorganisationer och remissinstanser säger. Det är just för personalens skull som man har denna verksamhet. Om personalen tycker att det är viktigt att slå vakt om försvarsstabens personalvårdsbyrås fristående ställning, så säger vi: OK, vi lyssnar på dem. Vi följer deras linje.

OLLE GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan i stort hålla med Hans Lindblad i hans redogörelse för varför utredningen stannade vid flermyndighetsalternativet. Men jag tror Hans Lindblad glömmer bort att vi som hade uppgiften att hitta möjligheter till rationalisering och decentralisering var ganska låsta av direktiven till utredningen. När försvarsministern presenterade ett personalminskningsmål som vida översteg vad vi hade diskuterat i utredningen är det helt naturligt att vi måste tänka om, att vi måste skapa de bästa förutsättningar för att man på så många områden som möjligt skall kunna utföra ett gemensamt arbete i de s. k. gemensamma beredningsorganen.

Låt mig bara nämna en del av de funktionerna. Det är fredsorganisationsutvecklingen och genomförandet av olika fredsorganisatoriska förändringar, det kan gälla mark, byggnadsfrågor, anskaffning; man skulle kanske också kunna bereda befästningar i gemensamma organ. Hela informationssystemsutvecklingen, personaladministrationen, informations- och upplysningstjänsten och även säkerhetstjänsten är sådant som vi på rak arm menar att man omedelbart måste ta itu med och ha gemensam beredning av. På sikt måste man arbeta fram ytterligare funktioner på detta område.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Åke Gustavsson säger att han som reservant har sagt att det går att förena ett fyrmyndighetsalternativ med en enda lekmanstyrelse. Ja, det har ni sagt, men det är i sak fel. Varför går det inte? Jo, därför att styrelsen definitionsmässigt är den som fattar beslut för myndigheten. Sätter man en styrelse under regeringen så är det därmed ett enmyndighetsalternativ. Det var det ni inte riktigt hade fattat. Ni hade genom reservationen ett enmyndighetsalternativ. Därför är det logik i det ni nu föreslår, men det var inte logik i reservationen. Den kom ju också till ganska hastigt, så det kan jag i och för sig förstå.

Olle Göransson säger att enmyndighetsalternativ medför besparingar. Vad utredningen konstaterade var att det inte var någon väsentlig skillnad. Eftersom det i huvudsak är samma organisationsstruktur är egentligen frågan hur man fattar besluten längst upp. Det är ju också i ett flermyndighetsalternativ fullt möjligt att ha gemensamma beredningsorgan: Det finns en rad förslag om det, t. ex. när det gäller mark, byggnader och befästningar. Men min reflexion är att just när man starkt skall skära ned personalstyrkan i staberna och i materielverket vore det extra farligt att införa ett enmyndighetsalternativ. Då händer samma sak som i Norge: Man är osäker om vem det egentligen är som har beslutanderätten. Vad är de tidigare försvarsgrenschefernas, alltså generalinspektörernas, kompetens? Detta är en oklarhet inom organisationen och utåt. Om man både får färre människor och skapar osäkerhet om befogenheter löper man verkligen risk att få felaktiga beslut, räkna fel och råka ut för andra olyckor. Skall man införa enmyndighetsalternativ bör man helst göra det när det är få förändringar i övrigt i volym och helst också i organisationen i övrigt. Erfarenheterna både från Canada och

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Norge visar att det är stora problem att införa en principiellt ny uppbyggnad av den centrala ledningsorganisationen.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! I propositionen tas upp två huvudfrågor. Det gäller dels den planeringsmetodik som vi skall tillämpa inom försvaret, dels utformningen av den centrala ledningsorganisationen.

Det har nu gått nästan 15 år sedan de första idéerna om ett nytt planeringssystem började utvecklas, och först nu börjar vi förstå hur det bör fungera och hur organisationen skall se ut. Mycket har hänt under den tiden. Inte minst har synen ändrats på behov av att decentralisera befogenheten att fatta beslut.

Planeringssystemet, som kallas försvarets planerings- och ekonomisystem – FPE-systemet –, var i stort klart redan 1970 då riksdagen tog ställning till principerna. Grundtanken i systemet var att det skulle ge bättre effektivitet. Det skulle ge statsmakterna bättre underlag för att bedöma försvarets behov av resurser och ställa dem i relation till de säkerhetspolitiska ambitionerna. Statsmakterna skulle utöva sin styrning främst genom att ange de långsiktiga målen i försvaret mot bakgrund av överväganden om säkerhetspolitiska risker kontra vad det kostar samhället rent ekonomiskt. Jämfört med tidigare planeringsmetodik innebar detta en centralisering av den inriktande verksamheten. I gengäld skulle det ske en långt gående decentralisering av beslutsbefogenheter till myndigheterna när det gäller att genomföra själva produktionen. Målet för verksamheten – krigsförbanden – skulle ställas i centrum för all planering.

Idéerna bakom det här systemet är bra. Jag kan säga det eftersom jag inte bär ansvaret för den långa och arbetsamma utvecklingen. Men jag har granskat systemet och funnit att det i den praktiska verksamheten i stort svarar mot vad man föreställde sig år 1970.

Sedan är det en annan sak att vi inte alltid träffar rätt i våra prognoser beträffande t. ex. kostnadsutvecklingen. Men det väsentliga är att när det inträffar något oförutsett har vi tillgång till ett genomarbetat underlag som visar konsekvenserna även på lång sikt av de lösningar som vi överväger. Det är ett sätt att planera som jag skulle vilja se genomfört inom fler sektorer av samhället.

Det här systemet har arbetats fram inom försvaret självt. Det har inte tvingats på utifrån. Eftersom försvaret – fullt riktigt – ständigt utsätts för en ingående granskning upplever vi kanske kravet på effektivitet mer påtagligt än andra sektorer. Det är också den viktigaste utgångspunkten för systemet.

Men man måste ha klart för sig att systemet inte bara är till för statsmakterna utan lika mycket för de lokala förbanden. Man började där med omfattande försök i mitten av 1960-talet och byggde sålunda upp ett system som skulle passa för alla nivåer i organisationen. Det är ett internationellt sett unikt sätt att arbeta! Lokalt var utgångspunkten att en medverkan borde ske av så många som möjligt i verksamhetens planering. Det är inte okända

tongångar i dag.

En annan utgångspunkt för försöken var att de lokala myndigheterna då styrdes av ett flertal centrala instanser med allchanda anvisningar. Det hela var ineffektivt, och dessutom skar sig det här fredstida sättet att leda våra förbandschefer med vad som väntas av dem under krigsförhållanden – då måste de fatta beslut självständigt.

Det har tagit lång tid att få tankegångarna bakom FPE-systemet att slå igenom, och tyvärr har det hittills blivit för mycket av redovisning och för litet av verklig ledning lokalt. Jag menar inte att vi skall ta bort redovisningen. Den behövs. Men intresset måste förskjutas mer mot målen och mot relationerna mellan målen och kostnaderna. Det här är en sak som jag räknar med måste rättas till snabbt.

Vi går nu in hårt på den centrala organisationen och minskar den drastiskt. Men det är inte bara ekonomin som nu tvingar fram detta. Det är också nödvändigt med en ordentlig decentralisering av beslutsbefogenheter för att vi skall kunna ställa verkliga effektivitetskrav på de lokala myndigheterna och för att myndigheterna och personalorganisationerna skall komma fram till bra lösningar lokalt.

Jag är medveten om att det då ibland blir olika lösningar på likartade frågor på skilda platser. Men jag ser inte detta som någon nackdel. Decentraliseringen underlättas om centrala myndigheter inte har för stora resurser som kan bevaka likformigheten. Anställda och värnpliktiga accepterar nog att man löser problem på olika sätt. Med de ökade möjligheter som snart finns att lokalt fatta beslut blir det naturligt att på varje plats särskilt koncentrera sig på de frågor som man där upplever som väsentliga. Då blir likformigheten mellan de olika förbanden av mindre vikt.

Planeringssystemets principer måste nu slå igenom överallt i vår organisation. Men vi måste också göra förenklingar och ta bort allt som inte ger påtaglig effekt. Dessutom måste ledningssystemets principer och ledningsorganisationen anpassas till varandra. Det är vad vi föreslår i den här propositionen.

Men dimensioneringen av den centrala nivån blev mera begränsad än vad utredningen föreslagit. Vi måste helt enkelt spara mer pengar när vi gör om organisationen och på en gång ta med alla centrala myndigheter, trots att vi inte nu har organisatoriskt underlag framme i alla avseenden. Anledningen till att vi måste spara mer än vad vi tänkt oss tidigare är att kostnadsberäkningarna i samband med försvarsbeslutet visat sig vara alltför optimistiska. Jag har beskrivit det utförligt i budgetpropositionen. Det beror främst på att utfallet av lönerörelserna 1974 och 1975 underskattades. Vi måste nu med all kraft möta den utvecklingen, så att det inte drabbar krigsförbanden utan främst fredsorganisationen. Den del av fredsorganisationen som ytterst svarar för utbildningen av de värnpliktiga och har det direkta ansvaret för mobiliseringsförberedelserna för krigsförbanden är de lägre regionala och lokala förbanden. De måste prioriteras. Hittills har personalminskningarna inom försvaret – ca 3 000 personer sedan 1972 – emellertid främst skett på de lägre regionala och lokala nivåerna. De nödvändiga kostnadsminskningarna,

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

mest i form av fortsatta personalbesparingar, bör därför i fortsättningen mer tas ut vid de centrala och högre regionala myndigheterna.

Som jag anfört tidigare medför det också att decentraliseringen av beslutsbefogenheter underlättas, vilket jag bedömer kommer att leda till effektivitetsökningar. Det skapar också bättre förutsättningar för de anställdas medverkan.

Två motioner, en socialdemokratisk och en från vpk, har inlämnats med anledning av propositionen om den centrala ledningen. Socialdemokraterna anser att det är nödvändigt att fortsätta rationaliseringsverksamheten inom försvaret. Vi är överens om att de mål som satts för att minska antalet anställda bör uppnås före 1985. Socialdemokraterna framför i sin motion att målen lättast nås om ett enmyndighetsalternativ väljs. Låt mig granska detta påstående från personalminskningssynpunkt.

Det kan slås fast att förslaget att samlokalisera staberna är en grundläggande förutsättning för att genomföra stora delar av den föreslagna personalminskningen. Oberoende av organisationsalternativ kan således dessa delar av personalminskningen tas till vara.

De socialdemokratiska reservanterna refererar till att utredningen anser att ett enmyndighetsalternativ på sikt något kan öka möjligheterna att åstadkomma besparingar. I utredningens sammanfattande bedömning sägs emellertid: "Vid detaljestudier av de båda alternativen är skillnaden i besparingsmöjligheter inte särskilt stor. Vad som huvudsakligen skiljer alternativen från varandra är den ökade möjligheten att ha gemensamma beredningsenheter i alternativ C 1. Denna skillnad är emellertid enligt utredningen så liten att den inte påverkat valet av alternativ."

Skillnaden är i verkligheten inte så stor. Även om man väljer enmyndighetsalternativet blir de nuvarande försvarsgrensstaberna sektioner inom den gemensamma myndigheten. Effekten blir därför mera av optisk natur.

Jag bedömer att den föreslagna samlokaliseringen gör det möjligt att uppnå önskade personalminskningar. Den skapar också förutsättningar för att upprätta gemensamma beredningsorgan i alla de fall där detta är rationellt.

Organisationsalternativen skiljer sig beträffande den formella beslutsprocessen. Jag anser denna skillnad betydelsefull, och den har starkt bidragit till mitt ställningstagande. Jag har föreslagit att den centrala stabsorganisationen delas i fyra myndigheter, då jag inte kan acceptera en enväldig överbefälhavare. Riksdagens och regeringens möjligheter till insyn i försvaret ökar också om vi har fyra myndigheter i stället för en. Då har både regeringen och riksdagsmännen möjlighet att direkt få del av de olika myndigheternas syn på speciella frågor.

I den socialdemokratiska utskottsreservationen förordas bl. a. att personalvårdsbyrån skall ha en fristående ställning i organisationen. Ledningsutredningen föreslår att personalvårdsbyrån skall ingå i personalenheten i den nya försvarsstaben. Min uppfattning är att ansvaret för personalen och de frågor som rör personalen är en viktig uppgift för varje myndighet och varje chef. Inte minst förhållandena i krig kräver att ansvaret för omvårdnaden av

personalen redan i fred läggs på den militäre chefen. Ansvar för personalvården och personaltjänsten bör därför decentraliseras så långt som möjligt. Ansvar för och omvårdnaden av personalen bör därför ingå som en del i den ordinarie verksamheten. Personal-tjänsten skall inte betraktas som fack, lett av en central myndighet. Överbefälhavaren måste emellertid ha ansvaret för den övergripande personalplaneringen och för försvarsmaktens personalpolitik. Det är därför följdriktigt att den enhet som har hand om dessa frågor ingår i överbefälhavarens stab.

Lekmannainflytandet över den centrala ledningsorganisationen är en viktig fråga. Den socialdemokratiska motionen utgår till viss del från den reservation som ledamöterna Olle Göransson och Åke Gustavsson lämnade till försvarsmaktens ledningsutredning. Både reservanter och motionärer förordar en lekmanstyrelse, som skall ha rätt att besluta i alla frågor som ligger inom den högsta centrala ledningens verksamhetsområden. Oberoende av om en eller fyra myndigheter skall leda försvarsmaktens verksamhet föreslås att en lekmanstyrelse med dessa befogenheter inrättas.

Vi är alla överens om behovet av lekmannainflytande över försvarsmaktens centrala ledning. Då jag har föreslagit att denna ledning skall delas upp på fyra myndigheter, finner jag det dock mest lämpligt att inrätta en militärledningens rådgivande nämnd, som knyts till överbefälhavaren men som också skall kunna behandla frågor som ligger inom försvarsgrenschefernas ansvarsområden.

Herr talman! Propositionens förslag, som utskottet här har ställt sig bakom, innebär utomordentligt stark reduktion av organisationen på central nivå. Jag är medveten om att detta kommer att vålla övergångsproblem och även problem när organisationen skall fastställas. Jag inser klart svårigheterna, men jag anser att dessa svårigheter måste accepteras. Vi skall försöka klara av dem. Vi har tvingats och kommer att tvingas att ställa mycket starka krav på rationalitet på lokal och regional nivå. Skall vi vinna förståelse hos alla dessa människor som verkar ute på fältet, måste vi se till att man även på den centrala nivån ålägger sig exakt samma begränsningar som man gör i landet i övrigt.

Detta innebär, det vill jag klart säga ut, att vi måste sänka ambitionskraven. Inte så att vi över hela linjen kan sänka ambitionsnivåerna, men vi måste göra mycket hårda prioriteringar mellan olika uppgifter på den centrala nivån och delegera uppgifter enligt FPE-systemets tankar längre ner. Det är möjligt att vissa uppgifter helt enkelt får utgå. Departement och riksdag och myndigheter över huvud taget får ställa lägre krav på studie- och utredningsarbetet i staberna och inte begära sådant annat än när vi är fullt medvetna om att det är befogat.

Den bedömning som jag och mina medarbetare har gjort innebär att detta är en nödvändig väg att gå. Jag är tillfredsställd med att även den politiska oppositionen i princip har ställt sig bakom dessa drastiska förslag. Jag förmodar att man även från oppositionen har accepterat denna linje väl medveten om att det reella alternativet är att tillföra försvarsmakten betydligt ökade ekonomiska resurser.

OLLE GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore väldigt intressant att förlänga den här debatten en hel del genom att diskutera de saker som herr Krönmark har tagit upp, men jag skall inskränka mig till att beröra en av dem.

Vi är tydligen fullständigt överens om att det nya planeringssystemet, FPE-systemet, har varit positivt. Det har ökat demokratiseringen inom försvaret. Det har givit flera människor möjlighet att påverka det hela. Men jag tycker nog att herr Krönmark är litet grand lätt sinnig, när han säger att detta också har lett till minskad arbetsbörda. Jag hittar ingenting i propositionen och ingenting i det herr Krönmark säger som tyder på att det skulle vara på det sättet. Här bibehålls samma höga krav som förut. Försvarsministern anvisar inga vägar för hur man skall minska dem.

Emellertid tycks vi vara överens om att det behövs en sänkning av ambitionskraven, och min fråga till försvarsministern är: Varför redovisar inte försvarsministern dessa sänkta ambitionskrav i propositionen?

ÅKE GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande ansvaret för personalvården konstaterar jag – jag sade också i mitt inledningsanförande att det borde kanske försvarsministern lyssna på – att t. o. m. överbefälhavaren i sitt remissyttrande har sagt att han accepterar att försvarsstabens personalvårdsbyrå t. v. bibehåller i princip sin nuvarande organisation. Det är större våld än nöden kräver att göra en förändring här, speciellt som personalvården är till för personalen. Personalen representeras genom sina fackliga organisationer, och de har liksom de värnpliktiga uttalat sig till förmån för ett bibehållande av den nuvarande organisationen på den punkten. Också den synpunkten tycker jag att försvarsministern borde lyssna litet grand på.

Försvarsministern ERIC KRÖNMARK:

Herr talman! Beträffande herr Göranssons beskyllning mot mig att jag skulle vara lätt sinnig när jag hävdar att FPE-systemet har inneburit en lättnad i arbetsbördan för stabspersonalen vill jag framhålla att jag faktiskt aldrig har sagt någonting sådant. Däremot tror jag att man kan få en verklig lättnad i arbetsbördan, om man renodlar verksamheten till FPE-systemet.

Hitills har det faktiskt varit så att vi introducerat och tillämpat FPE-systemet, men vid sidan av detta nya system har det gamla anvisnings- och kontrollsystemet levat kvar i nära nog oförändrad omfattning. Genom det beslut som riksdagen kommer att ta om en kort stund elimineras helt enkelt möjligheterna för stora delar av det gamla systemet att leva kvar, ett system som vi inte behöver. I och med det minskas arbetsuppgifterna på central nivå.

Herr Göransson frågade efter anvisningar i detalj för hur man skall åstadkomma ambitionssänkningarna. Jag vill bara påpeka vad jag skrivit i propositionen på s. 84, längst ned: "Detta innebär att statsmakternas främsta metod för att bestämma kvaliteten i den administrativa ledningsverksamheten och graden av decentralisering i allt väsentligt är att ange hur stora de

samlade personalresurserna får vara. Omvänt tar statsmakterna genom att bestämma resursernas omfattning också ansvar för verksamhetens kvalitet.”

Vi anger ramarna här, och sedan får överbefälhavaren ett uppdrag att komma med förslag till hur han inom de här ramarna avser att prioritera de olika uppgifterna.

Till Åke Gustavsson vill jag bara upprepa vad jag sagt tidigare, nämligen att personalsidan – både när det gäller personaltjänst och personalvård – i första hand är en chefsangelägenhet inom försvaret. Jag tror att med propositionens modell har vi en möjlighet att få största möjliga effektivitet när det gäller personalvård. Det är min bestämda uppfattning, och i det fallet, när det gäller ambitionen, tar jag för givet att Åke Gustavsson och jag har precis samma mening.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få tillfälle att ge replik åt Åke Gustavsson som jag inte kunde göra tidigare eftersom vi fick trassel med debattordningen. Åke Gustavsson gillade inte att jag sade att det var ett ganska nymonat intresse hos socialdemokratin för demokratifrågor inom försvaret. Han hänvisade till SSU-initiativ för värnpliktsriksdagar och andra reformer under 1970-talet.

Min erfarenhet från försvaret sträcker sig längre tillbaka än till värnpliktsriksdagarnas tid. Jag har tjänstgjort inom det svenska försvaret under fyra socialdemokratiska försvarsministrar och har aldrig från den tiden märkt att intresset för den inre demokratin i försvaret var särskilt stort vare sig från de ministrarnas sida eller från socialdemokratin i övrigt.

Detta intresse kom fram eftersom det trycktes på underifrån. Det blev missnöje på förbanden. Ungdomen begärde större frihet och tålde inte den auktoritära och repressiva attityd som fanns inom försvaret. Intresset växte alltså fram underifrån, och sedan har alla bekänt sig till detta, men det är alltså inte direkt socialdemokratin förtjänst.

Jag vidhåller alltså mitt påstående att den struktur vi har i försvaret i dag, den apparat som byggts upp och som vi nu har att dras med och som kostar alltmer pengar, den får också socialdemokratin ta sitt ansvar för. Den är ingenting som man kan skylla på en borgerlig regering. Den har funnits hela tiden. Socialdemokratin har varit med och fattat besluten. Man har talat vitt och brett om att generalerna skall hållas efter, men när det kommit till kritan har man inte ställt upp på de förslagen utan beviljat pengar till det försvar vi har i dag i god sämja med de borgerliga. Detta har skett under hela 1950-talet och 1960-talet.

De enda som opponerat sig emot den karusellen är kommunisterna. Det borde Åke Gustavsson tänka på innan han stiger upp och angriper oss.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Tydligt är inte den socialdemokratiska ståndpunkten i den här frågan som vi nu diskuterar sämre än att kommunisterna yrkar bifall till

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

Torsdagen den
16 mars 1978

*Försvarsmaktens
centrala ledning
m. m.*

den socialdemokratiska reservationen.

I övrigt tycker jag det är ganska onödigt att diskutera historia. Jag kan i vissa stycken beträffande strukturen och bristen på demokrati och inflytande hålla med Oswald Söderqvist. Men det är ingenting unikt för en socialdemokrat 1970 eller tidigare att ha den uppfattningen.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är beklagligt men jag måste opponera mig. Jag har yrkat bifall till en punkt i den socialdemokratiska reservationen som sammanfaller med vår motion. Det har jag gjort på uppdrag av kammarkansliet för att minska antalet voterings under kvällen.

ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I så fall förutsätter jag att det är en inre övertygelse som gör att Oswald Söderqvist yrkar bifall. Man gör det väl inte på uppdrag av någon annan om man inte har samma uppfattning.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag har ju sagt att den sammanfaller med vår motion. Det är två sammanfallande yrkanden, alltså en rent faktisk sakfråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

M o m. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 684 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

M o m. 2 – 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Bengt Gustavsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Åke Gustavsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 9 punkten 2 mom. 2–5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Bengt Gustavsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Åke Gustavsson begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 140
Nej - 123
Avstår - 3

Nr 99

Torsdagen den
16 mars 1978

---

*Meddelande om
motionstider,
m. m.*

M o m. 6

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid ett följande sammanträde.

§ 3 **Meddelande om motionstider, m. m.**

TALMANNEN:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad sammanställning över dagar då motioner sist får väckas med anledning av de t. o. m. i dag, torsdagen den 16 mars, avlämnade propositionerna.

Jag får vidare meddela, att de propositioner som under tiden den 20–23 mars överlämnas till kammaren kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Propositionerna kommer dessutom att som vanligt utdelas i ledamöternas fack.

§ 4 Kammaren åtskildes kl. 00.05.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert